

საქართველო

საქართველოს
შრომისა და
კულტურის

1915

აპრილი № IV.

მთავრობის

საქართველო

საგარეო საზღვაო

საზღვაო სავაჭრო

ფილიალი № 11.

№ 4

თბილისი, 1915 წ.

296

† ნიკო ლომოური 1852—1915

შინაარსი

I—ნიკო ლომოური—სურათი	1
II—ნიკო ლომოური,—აღ. შირაზაშვილისა	3
III—გაწყდა სიმი,—(აკაკის ხსოვნას) ლექსი დ. კლიაიშვილისა	5
IV—სამი შაური,—ნ. ი. ღ.—ისა	12
V—მოლოდინი,—ლექსი—გედასა	15
VI—ბავშვს,—ლექსი — ნ. წხაკვაძისა	17
VII—მწყემსის წერილები,—(შემდეგი) ი. შკუდლაშვილისა	18
VIII—ონავარი ვანო,—დ. თურდოსაშვილისა	31
IX—იჩხ მოთქმა,—ლექსი დ. ე.	41
X—ობლის პატრონი ღმერთია,—დეო იმნაძისა	43
XI—ძმანი ვართ,—პოლონურით, მ. ბერძენისა	47
XII—თოვლის ქულა,—თარგმანი აღ. შათაიშვილისა	53
XIII—ბრძოლა ადამინისა ბუნებასთან, ივ. რასტომაშვილისა	55
XIII—შემოწირულება	63
XV—გასართობი, გამოსაცნობი, რებუსი და აღსნა	64

ნიკო ლომოშვილი

აკარგვა იმისთანა ადამიანისა, რომელსაც თავის სი-
ცოცხლის საგნად სამშობლოსადმი სამსახური დავ-
სახავს, რომლის ფიქრი და აზროვნობა მხოლოდ
თავის მოძმეთა კეთილდღეობის გარშემო ტრია-
ლებს, რომელიც განუწყვეტლივ, დაუღალავად
სთესავს და ავრცელებს მხოლოდ სათნოებას, მაღლს, რომელ-
საც ჩაგრულის მწუხარება საკუთარ გულის ტკივილად მიაჩ-
ნია, რომელსაც ყველასთვის მხოლოდ ბედნიერება ემეტება,
რომელსაც მთელ თავის სიცოცხლეში ერთი აფი სიტყვაც
კი არ წამოსცდენია, რომლის ღვთაებრივი ქადაგება ქართველ

მოზარდ თაობაში წლითი-წლობამდე შესანიშნავი სიმტკიცით ასაზრდოვებდა და ანაყოფიერებდა ნორჩ სულსა და გრძნობას, — ქეშმარიტად მეტად სავალალო, გულსაკლავი და აუნაზღაურებელია.

მეტადრე, ვინც ამ ერთი თვის წინად, ტფილისის სახაზინო თეატრში, აკაკის ხსოვნის დილაზე მისი არა-ჩვეულებრივი, სმენის დამატკობელი ლაპარაკი მოისმინა, ადვილად წარმოიდგენს, რა დიდი დანაკლისია ქართველობისთვის ნიკო ლომოურის მოულოდნელი სიკვდილი.

უმადლესად განათლებული, ჩინებულად განვითარებული, კეთილი გულის პატრონი, დაუღალავი მუშაკი, ქართული ენის საუცხოვო მცოდნე, გლეხის ცხოვრების საუცხოვო სიტყვიერი მხატვარი და ჩვენი ქვეყნის საერთო, საეროვნო საქმის მუდმივი გულ-შემატკივარი, მზრუნველი და მოსარჩლე — აი ყველა ის თვისებანი, რომელთაც ნიკოს სიცოცხლეშივე მოუპოვეს უმწიკველო ადამიანის შარავანდედი და ქართველი საზოგადო მოღვაწის სახელი.

ამ მაღალ თვისებებით უზვად დაჯილდოვებულ ნიკოს კიდევ ბევრი, ბევრი თვალსაჩინო უნარის გამოჩენა და საქვეყნო საქმის გაკეთება შეეძლო, მაგრამ ბედმა მას არგუნა მეტად მძიმე, საპასუხისმგებლო სამსახური — მასწავლებლობა, რომლის გარეშე კაცი ძნელად თუ-ღა იპოვის რაიმე თავისუფალ დროს და სულიერ ძალას, ენერჯის. ნიკო კიდევ იმედებით ნუგეშობდა: „მალე სახელმწიფო სამსახურს მივატოვებ და მთლად სამშობლო ქვეყნის სამსახურს შევეუდგებიო“, — შითხრა განსვენებულმა სწორედ ამ ერთი თვის წინად, მაგრამ, როგორც ჰხედავთ, მართალი უთქვამთ ჩვენ წინაპრებს: „კაცი ბჭობს და ღმერთი იცინისო“.

სოფელში დაბადებულმა ნიკომ თავის სიყმაწვილე გლეხებში გაატარა და უკანასკნელ წუთამდე მათთან კავშირი არ გაუწყვეტია: ყოველ ზაფხულობით, როცა ის განთავისუფლდებოდა ხოლმე სამსახურიდან, უეჭველად ოჯახობით სამშობ-

ლო სოფელ არბოში გაეშურებოდა, საიდანაც ხშირად მხემა მახლობელ სოფლებსაც არ აკლებდა თავის ყურადღებას და დიდის ხალისით ნახულობდა, თუკი მარჯვე შემთხვევა ამისთვის ხელს უწყობდა.

დიდი დაკვირვების ნიქით აღქურვილმა ნიკომ სოფელში მუდმივი ტრიალი უნაყოფოდ არ ჩაატარა: მან საფუძვლიანად გაიცნო იგი, დაუახლოვდა გლეხს, შეისწავლა და შეიგნო მისი სული და გული, მისი ზნე-ჩვეულება, მისწრაფებანი, ქირ-ვარამი, იარანი და სევდა-სიხარული.

გლეხის ცხოვრების გაცნობამ ნიკოს მისცა დიდი მასალა, რომელიც ასე ჩინებულად გადაგვიშალა თავის მშვენიერ პატარ-პატარა მოთხრობებში. როგორც ლაპარაკი ჰქონდა ნიკოს მეტად საამური, ისე მისი მოთხრობების ენაა მხატვრული და მომხიბლავი. ნიკოს საუბარი კაცს მოაგონებდა მწვანედ აბიზინებულ მღვლოზე მორბენალ ნაკადს, რომლის რაკრაკს გინდა სულ ყური უგდო, რადგან მისი სიამით გატაცებული სმენა ვერ გრძნობს ვერც გაძლომას, ვერც მობეზრებას.

ნიკო ლომოური დაიბადა 1852 წ. ქართლის, გორის მაზრის, სოფელ არბოში. მამა მისი, იოსები, არბოელი მღვდელი იყო. პირველი მასწავლებელი ნიკოსი იყო მისივე დედა, ეფემია, რომელმაც ქართული წერა-კითხვა ასწავლა.

შემდეგ გორის სასულიერო სასწავლებელში მიაბარეს. აქედან უფროსი ძმის წყალობით ნიკო ტფილისში სასულიერო სასწავლებელში გადავიდა, სადაც უფროს კლასში გადასვლის დროს შეიქნა იაკობ გოგებაშვილის მოწაფედ, რომელიც მაშინ სასწავლებლის ზედამხედველად იყო. რასაკვირველია, ნიქიერი და შრომის მოყვარე მოწაფე გოგებაშვილის ყურადღებას არ გამოეპარებოდა და მან დიდი გავლენა იქონია ნიკოზედ, არა მარტო სასულიერო სასწავლებელში ყოფნის დროს, არამედ შემდეგაც. ამ სასწავლებლის გათავების შემდეგ ნიკო გადავიდა ტფილისისავე სასულიერო სემინარიაში, სადაც

მასწავლებლებად დახვდნენ ქართველ საზოგადოებაში საკმაოდ ცნობილნი აწ განსვენებული ნიკოლოზ ცხვედაძე და გიორგი იოსელიანი, რომელიც ამ ეპოქად ხაშურის გიმნაზიაში მასწავლებლობს. ბევრი სემინარიის მოწაფე დიდის მოწიწებით, პატივისცემით და სიყვარულით იგონებს ამ ორ ხსენებულ პედაგოგის მაშინდელ მოღვაწეობას და, სხვათა შორის, ჩვენი ნიკოც მუდამ მათი მაქებარი და მადლიერი იყო. კერძოდ, გიორგი იოსელიანის ღვთიური გავლენა განიცადა თვით ამ სტრიქონების დამწერმა, ტფილისის ალექსანდრეს სამასწავლებლო ინსტიტუტში სწავლის დროს, როცა პირველი იქ მასწავლებელ-აღმზრდელად მსახურობდა.

სემინარიაში სწავლა ნიკომ 1875 წელს გაათავა და შემდეგ შევიდა კიევის სასულიერო აკადემიაში, რომელიც დაამთავრა 1881 წ. სამშობლოში დაბრუნებისთანავე მიწვეულ იქმნა სათავად-აზნაურო სკოლის (ახლანდელი გიმნაზია) ინსპექტორად; ხოლო სამი წლის შემდეგ დანიშნეს გორის საოსტატო სემინარიაში ქართული ენის მასწავლებლად. ამ თანამდებობას ნიკო ასრულებდა უკანასკნელ დღემდე.

როგორც სათავად-აზნაურო სკოლის ნამოწაფეარნი, აგრეთვე სემინარიის შეგირდები ნიკოს ისეთი სიყვარულით იგონებენ, როგორც თანამედროვე პირობებში ძნელად ჰხვდება მასწავლებელს. ამხანაგები ხომ პირდაპირ მოჯადოებულნი იყვნენ იმისაგან. გულით კეთილ და ტკბილად მოსაუბრე აღამიანზე გლეხები იტყვიან ხოლმე: „პირიდან თაფლი გადმოსდისო“. ნიკოზე ეს სიტყვები სწორედ ზედ-გამოჰკრილია. მე ორი წელიწადი ვმსახურობდი მასთან ერთად სათავად-აზნაურო სკოლაში მასწავლებლად. მას შემდეგ რამდენიმე ადგილი გამოვიცვალე; ბევრი ამხანაგი მყოლია; მაგრამ მნახველი არა ვარ იმისთანა მუყაითის, საქმიანის, მშრომელის, უსაზღვროდ კეთილის, მოწაფეთა მოყვარულის, თავაზიანის, თავდაბალის, უწყინარის და ყველასთვის ერთნაირის აღამიან-პედაგოგისა. არას დროს ნიკო არავის გამოესაუბრებოდა, თუ

არ მოღიმარი სახით და აღერსიანი სიტყვებით, — რებოდა, სხვათა შორის, ის იდუმალი, მიმზიდველი ძალი, რომელიც დიდში და პატარაში, შინაურში და გარეულში ჰხადავდა მისადმი უღრმეს პატივისცემას და უანგარო სიყვარულს.

მაგრამ ნიკო იყო კარგად ცნობილი არა მარტო როგორც ჩინებული პედაგოგი, არამედ უფრო მეტად როგორც შესანიშნავი მწერალი — ბელეტრისტი.

ჯერ ისევ სასულიერო სემინარიის მოწაფე იყო, როცა ნიკომ დაიწყო წერა ლექსებისა და პოემებისა. პირველი მისი ლექსი დაბეჭდილია 1870—72 წ. წ. ჟურნალ „მნათობში“. იქვე დაბეჭდილია მისი პოემა „იულონ ბატონიშვილი“. მაგრამ ლექსებისთვის მალე თავი მიუწეებებია და დაუწყია მოთხრობების წერა, რომელშიაც უპოვია თავის ნიჭის ნამდვილი გზა და მოწოდება. პირველი მოთხრობა, რომელმაც თავის შინაარსით, მხატვრობით, წმინდა ქართულის ენით ავტორს უცებ მოუპოვა თვალ-საინო მწერლის სახელი, იყო „ალ“. ამ მოთხრობაში საუცხოვოდ არის აღნიშნული და დახასიათებული ჩვენ ხალხში გავრცელებული ერთგვარი ცრუმორწმუნება. შემდეგ ამას მოჰყვა არა ნაკლები ღირსების მოთხრობა — „პატარა ქაჯანა“.

ამ მეორე მოთხრობის გამოსვლის შემდეგ ხომ მთელმა მაშინდელმა ქართველმა საზოგადოებამ ერთხმად დაიწყო აღტაცებით ლაპარაკი ნიკო ლომოურზე თავისი ენით, ფორმით „ქაჯანა“ დიდსა და პატარას ერთნაირად ჰხიბლავდა და ატკობდა. ამას გარდა ნიკომვე დასწერა მოთხრობები: „ბერუა ქრისტესიაშვილი“, „ბედი უბედურთა“, „ყოველის მხრიდან“, „ქრისტიანი ლეკები“, „გოგო ღრუბელაშვილი“, „სამფება ამირანი“ და კიდევ სხვა ბევრი წერილი და მსხვილი წერილები, რომლებიც სხვა-და-სხვა ჟურნალ — გაზეთებში იყო მოთავსებული. მხოლოდ ერთი-ათად ბევრის მოწოდება შეეძლო

ნიკოს ნიქს, რომ მას კისერზე მასწავლებლის მძივ უღელს
 არ სდებოდა.

სხედან—განსვენებული ნიკო ლომოური და იმისი
 უმცროსი შვილი ნინო. ზევით სხედან მეუღლე ნი-
 კოსი—სოფიო ალექსის ასული, ვაგი იულონი და
 უფროსი ქალი თამარი.

განსვენებულ ნიკოს დარჩა მეუღლე, სოფიო ალექსის
 ასული, და სამი შვილი: ორი ქალი და ერთი ვაგი. უფროსმა
 ქალმა, თამარმა, დაამთავრა პეტროგრადის ქალთა უმაღლესი
 კურსები და ამ ეამად მასწავლებელია ქართულ გიმნაზიაში;

მეორე ქალი, ნინო, წელს ათავეებს იმავე უმაღლეს სასწავლებელს; ვაჟი, იულონი, აგრონომია.

დიდად სამწუხაროა მთელ ქართველობისათვის ასეთი ადამიანის დაკარგვა; მაგრამ სანეტაროა, როცა კაცი სიკვდილის შემდეგ სტოვებს მოძმეთა გულში ასეთ უკვდავ და სათაყვანებელ სახელს.

17 აპრილს გარდაცვალებული ნიკო დაკრძალეს ამავე თვის 26 ქ. გორის სამების ეკლესიის ეზოში, საცა, მიუხედავად ცუდი ამინდისა, აუარებელმა ხალხმა მოიყარა თავი ყოველის მზრიდან მის ნეშტის პატივისაცემლად.

აღ. შირიანაშვილი.

გაწყდა სიმი

(ვექლენი აკაკის ხსოვნის)

აწყდა სიმი... შესწყდა ბგერა...
მწარედ სტირის არე-მარე;
შავს ძაძვებში გაეხვია,
ცა-ლაყვარდი, ტურფა მხარე.

იას თავი დაუხრია,
ვარდსა სცვივა ცრემლი მწარე;
მზეს სხივები გაეყინა,
დაპირბადდა ბადრი მთვარე.

კით ტოროლა ძირს დაეშვა,
ველარ შესძლო ცაში ფრენა;
იადონმა ხმა შესწყვიტა,—
დაიდუმა ნაზი ენა.

იალბუზიკ მწარედ სტირის,
ცრემლი მოსდის ჩქრიალითა;

ცა თვის წუხილს გამოჰხატავს
 ელვითა და გრილითა!..

ვაი ჩვენს თავს... გაწყდა სიმი...
 მწარედ სტირის არე-მარე;
 მთლად ძაძვებში გაეხვია
 ცა-ლაქვარდი ტურფა მხარე!..

ღ. ბ.

სამი შაური

ემ ცხოვრებაში ბევრი საჩუქარი მიმიღია ძვირფასი ღირებულებით, დაუვიწყარი მნიშვნელობით, ზოგი საყვარელ არსებას მოუყვია, ზოგი პატივსაცემ პირს; ზოგი მაგონებს ტკბილ ნეტარებას, ზოგი ჭირ-ვარამიან დღეს; ზოგი ცრემლ-ნარევი ღიმილით გადმოუყვიათ, ზოგი კი სიცილისაგან ათრთოლებულ ხელს შემოუპარებია... ზოგს

მამადლიდნენ,—შებედე შენთვის, თუ რამე მშურსო; ზოგი კი თითქოს მოწყალებას მთხოვდა, წაიღე სამახსოვროთო.

მათ შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს... სამ შაურს.

სოფლიდან ქალაქში გამომისტუმრეს—სასწავლებელში მიმაბარეს. ყველაფერი მეუცხოვა ქალაქში. მაკვირვებდა, რომ ვერვინ მიცნობდა; მწყინდა, რომ განსაკუთრებულ პატივს მაშინაც კი არ მცემდნენ, როცა გაიგებდნენ, თუ ვინ ვიყავი. არ მაკმაყოფილებდა საქმიანი საუბარი. მაკლდა იღერსიანი სიტყვა. სიცხე მაწუხებდა; მტვერი მაწვალებდა. ერთი სოფლისკენ გაქცევა ყველაფერს მერჩია და გულში ხშირად ვიმღერდი:

„ოჰ, ფრთა მომცა, ჩიტო ვიყო,
 მათკენ გავფრინდებოდე!“

ერთ საღამოს განათებულ მაღაზიის ფანჯარაში გამოფენილ სურათებს შევაჩერდი—ნაღვლიანად შევცქეროდი; ერთი მათგანი ძლიერ მომეწონა. ყიდვაც არ შემეძლო და... უფრო მომენატრნენ ჩვენები. ვიცი, რომ რომელიმე ჩვენგანი აქ ყოფილიყო, რამეს მაინც მიყიდდა და მაჩუქებდა.

უცრად მხარზე ვილამაც ხელი დამადვა.

მოვიხედე.

ჩვენი სოფლელი მღვდელი!

მამა!

— როგორ არიან ჩვენები?—დავეკითხე საჩქაროდ მამა იორდანეს.

— კარგად ბრძანდებიან... შენ როგორა ხარ?

— ასე... გვარინად.

— არ მოგწყინდა სწავლა?—გამეხუმრა მღვდელი.

— არა,—მოვიცრუე მე.—არაფერი დაუბარებიათ?

— დედამ შემოგითვალა, კარგად ისწავლე: მალე ჩამოვალ, და არ მოიწყინო.

— ხილი არაფერი გამოუტანებიათ?

— ჩემთვის არა! მაგრამ ამ დილას ბიჰს გამოატანეს, და ჯერ არ მიგიღია?

მე უკვე გაქცევას ვაპირებდი, რომ ჩვენებური ფელამუში შეგვმნა.

— მოიცა, მოიცა!—შემაჩერა მღვდელმა და გადიწია ანაფორა.

კაბის ჯიბიდან ამოიღო დიდი, გალაქიანებული ქისა, უხერხულად გახსნა, დიდ ხანს ეძება და როგორც იქნა სამ-შაურიანი ამოიღო.

მე მღვდელს შევჩერებოდი. კარგად არ ვიცი, ვგრძნობდი კი, რისთვისაც ამოიღო და გამომიწოდა ჟანგიანი სამ-

შაურიანი, მაგრამ არ მინდოდა შემემჩნევინებინა, რომ მივ-
ხედი.

— წაიღე, ხილი იყიდე! — ღიმილით მითხრა მღვდელმა.

— არა! არ მინდა...

— რატომ? რათ გრცხვენია.

— ფულს საჩუქრად არ ვღებულობ! — მოკლედ მოუქერი
პატივისცემ მღვდელს.

ეს წინადადება ოდესღაც ჩემი უფროსი ძმისაგან გამე-
გონა და მოხარული ვიყავი, რომ ვისარგებლე.

დღეს მართლის თქმა სჯობია; მაშინ კარგად არც კი ვი-
ცოდი, რას ნიშნავდა ჩემი ამაყი სიტყვები.

— უკაცრავად, უკაცრავად! — მოხუცი მღვდელი დაიბნა
და ვაი-ვაგლაზით ამოღებული ვერცხლის ფული საჩქაროდ
სადღაც გააქრო. — ნახვამდის! — გამომემშვიდობა მღვდელი და
ხელი გამომიწია.

ქართული ანდაზა — „შინაურ მღვდელს შენდობა არ
აქვსო“ — სწორედ ჩვენ მღვდელზე მართლდებოდა. ჩვენს
ოჯახში ჩვეულებრივ ხელზე მას არაეინ ჰკოცნიდა, ახლა
რალამაც წამძლია და პატივისცემით, სიყვარულით ხელზე
ვემთხვიე.

მთელ ქალაქში ამ ერთ არსებას სურდა ჩემთვის ესია-
მოგნებინა შეძლებისა დაგვარად, და მე ვერ მიუხედი.

ჩემი ხელზე კოცნა შეუგნებელი ბოდიში იყო.

-- დაგლოცოს უფალმა! — სიყვარულით მითხრა მღვდელ-
მა და მხარზე ხელი დამკრა.

6. ლ.

მოლოდინი

ანთიადის
ტურფა დროშა
ლამაზ ფრთებით
შეიმოსა!

დილის წალკოტს,—
გაშლილ ვარდებს,
ტრფობის სხივი
აფერადებს;

ტოკავს ცვარი
საამური,
ყვავილთ ფრთებზე
დანაპკური!

და ჩიტუნა
ფრთებს შლის, ხარობს,—
დღეს უცინის,
დღეს უგალობს!..

მოდით, მოდით,
ერთად წაველთ;
ერთად ვივლით,
მინდვრად გავალთ!

იქ ყვავილებს,
მინდვრის შვილებს,
დავკრეფთ ქორფად
გადაშლილებს;

დღის თაიგულს,
 ლხენით შეკრულს,
 მზეს მიუძღვნით,
 გაბრწყინვებულს,

და ვიმღერებთ:—
 ფრთებ-მორთული,
 მოჰქრის ტურფა
 გაზაფხული!...

გელა

ბავშვს

ვუძღვნი კუკუ ძიძივნილს

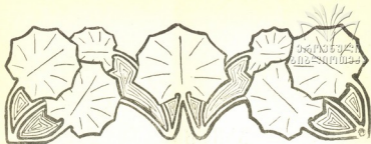
ატარა მარგალიტო, სხივო მომავლისა,
სიცოცხლისა ყვევილო და სიამევე თვალისა,
ესტკებები შენის ცქერითა, ვლალობ აღმა ფრენითა,
მაგრამ როგორ შეგამკო ამ უსუსურ ენითა?

შენში სპეტაკი სული სხივივით კრთის, ციმციმებს,
ჰგალობს ჰგრძნობს ბუღბუღი, გაზაფხული ბიბინებს;
შენ ხარ ყოფნის იმედი ტანჯვის ზღვაზე შობილი,
და სიამე ციური, სიყვარულით წრთობილი!..

მაშ სად შენ და სადა მე, სხივო მომავლისა?
—მე ცხოვრებამ მომღალა, შენ შეგება ხარ თვალისა;
შენ მომავალ ყოფნაში სუფევე აღმა ფრენითა,
და მე-კი, მე აწმყოზე ვმღერ უსუსურ ენითა!

6. ჩხიკვაძე.

მწყემსის წერილები

წერილი მხუთე

დღეობა.

უტყდი ამხანაგებს, ჩქარა შევდღვ-
ბოთ ეს მოკუჩრებული მაწონი, რაცა
გვაქვს, და გომებზე ჩავიდეთ-მეთქი.
გასკრა ჩემმა თინიანობამ და დაიბა-
რეს სოფლიდან დედა-კაცები.

რადგანაც ამ დღეს ბევრი კარაქი და ერბო გვექნებოდა.
დილა-ადრინად ავიღე თოფი და გავწიე მუხიან ღელისაკენ
კურდღლების დასახოცად. არც კი ჩავედი მუხიან ღელემდე,
რომ ორი კურდღელი მოვკალი. საცოდავებს ისეთი გამომე-
ტყველება ჰქონდათ, თითქო მეუბნებოდნენ:—რა ჩვენი ბრა-
ლია, რომ დღეს თქვენ ბევრი კარაქი და ერბო გექნებათო.
მე უთხარი მწყემსებს: ულმობელია ადამიანი—მეთქი.

ბინაზე რო მოვედი, ყველაფერი გამზადებული დმზდა:
დედაკაცები ჩამოსულიყვნენ, ვირებით წყალი მოეტანათ,
მოსადუღებლად დიდი ქვაბები ჩამოეტანათ და სადღვებელიც
ჩამოებათ. ის-ის იყო მაწონს ასხამდნენ სადღვებელში, რომ
მივესალამე:

— ღმერთმა კეთილ ინებოს თქვენი ჩამობრძანება.

მზიარულად გაავატარეთ დრო. ეს დღეება დღესასწაულსა ჰგავდა.

გათავდა დღეება. დოებიც მოადუღეს, ტომრებში ჩაასხეს, გაწურეს, ვირებს აჰკიდეს და შინ წაიღეს კარაქიც ერბოდ გადაადნეს და თავიდან მოგვაშორეს. რაც გომებზე არ გამოგვადგებოდა, სოფელში გაავატანეთ; ხოლო დანარჩენი ბარგი-ბარხანა სულ მთლად ურემზე დაუდეთ და პატარა ბიქს გომებზე გაავატანეთ; იქ დააბინავებენ, ეიდრე ჩავალთ.

ძროხები გავანთავისუფლეთ წველისაგან, ხბორები გაუშვით და ბინა მოვშალეთ. ორ კვირას უბინაოდ მივატარმოვატარებთ მინდვრებში ძროხასა და მერმე ჩავალთ გომებზე. ახლა ჩვენ ამ ორი კვირის განმავლობაში უბინაოდ მოგვიხდება ცის ქვეშ ყოფნა. სადაც დაგვიღამდება, იქ გავათენებთ. აქამდე მაწონი, რძე, კარაქი და ერბო ბევრი გვქონდა; ამ ორ კვირაში კი იქნება ზოგჯერ ცარიელი ჰურიც აღარა გვქონდეს, მაგრამ მაინც მიხაროიან, რადგანაც შემდეგ გომებში ვიქნებით და ყველაფერი გულუხვად გვექნება. იქ შეიდი თვე უნდა გაავატაროთ.

გომებზე ჩასვლა მიხაროიან კიდევ უფრო იმისთვის, რომ იქ სხვა მწყემსებიც იქნებიან და ჩემი საზოგადოება უფრო გაფართოვდება.

წერილი მეთექვსმეტე

შემოდგომა.

ნუ დამძრახავ, რომ შემოდგომამ თავისი გავლენა მოახდინა და ნაღვლიანი ლექსი დავწერე. ნურც ლექსს დამიწუნებ, რადგანაც პოეტი არა ვარ და ისე მხოლოდ, ვიეშმაკე.

შემოდგომის მკრთალი მზე,
 ვით სწეული ქალი-მზე,

ასვენია ცის კიდურს,
 თეთრ ღრუბლების ბალიშზე;
 დარდიანობს წარსულზე,
 შეუშინველად განვლილზე.

აბლაბუდა დაფრინავს,
 ხან ქრება და ხან ბრწყინავს;
 შეჰპარვია ნაღველი,
 სიოს, სიამით მფრინავს,—
 და ფერ-მიხდილ მდელოსაც
 მწუხარებით სთვლემს, სძინავს.

ჩუ! გრიგალმა დაჰბერა,
 ცის გულმკერდი დასერა;
 ტყეს გაჰხადა ქათიბი,
 ველი გააცამტვერა;
 გაასვენა ზაფხული,—
 ზამთარს ჯვარი დასწერა!..

სულ კარგა ვერ ავწერე შემოდგომა. უფრო მოწყენილია არემარე, ვიდრე ლექსშია ნათქვამი. ძველი ბილიკები და საურმე გზები ყვითელი ფოთლებით არის დაფარული. ქალაში ეტყობა—კარგა ხანია ადამიანის ფეხი აღარ მიჰკარებია; ვილაც მწყემსს ჯოხი მოუჭრია ტყეში, გამოუტანია და გზაზე გაუსხებია; მისი ნახებები გზაზე ჰყრია:—ესღაა მხოლოდ ადამიანის ნაკვალევი.

ტყეში სიარულის დროს ხშირად მხედება ტურა, მელა, გარეული კატა და მგელი. რაკი მისწყდა ადამიანის ხმა, გამოძვრალან სოროებიდან და დასუნსულეებენ საზრდოს საშოვნელად. ბილიკებზე ძველი კვალი წაშლილია წვიმებისაგან; ხშირად ვხედები მხოლოდ მგლისა და სხვა მხეცების ნაფეხურებს.

ტყეს სულ-მთლად გაუხდია ტანისამოსი. ხეებს ტიტველა მკლავები ისე აღუპყრიათ ცისაკენ, თითქო ეუბნებოდნენ შემოქმედს, — რა დაგიშავეთ ასეთი უბედურებისათვისო. მხოლოდ მუხებს-ღა შერჩენიათ გამხმარი ფოთლები, რომელნიც გასცივიათ ახალ ფოთლების ამოტანის შემდეგ.

სალამ-სალამოობით ქარი დაუბერავს ხოლმე და ტყის გაშვლებულ ტოტებში უსტვენს; ხოლო გაყვითლებულ ფოთლებსა ჰგვის და დააფრიალებს თამაშით ჰაერში.

ახლა მათი ბედი ქარის ხელშია: საითაც უნდა-იქით წაიღებს, ვიდრე არ დაკრძალავს თოვლი. ღამ-ღამეობით მხოლოდ ქარი ღმუის ტყე-მინდორ-ველზე და ზოგჯერ მოისმის ხოლმე მშვიერი მგლის ყეფა, ტურების წკავ-წკავი და კატუნების ღნაფილი. ღომიასა და ალაშას მათ ხმაზე აურ-ზაური გააქვთ. ღამე სრულებით არა სძინავთ.

ახლა გომებში ვართ და სიცივისა აღარ მეშინია. ირგვლივ ქალა გვარტყია; შეშა ბევრი გვაქვს და გომებიც მაგარია: ვერც წყალი ჩამოატანს, ვერც ქარი. აქ სხვა მეზობელი მწყემსებიც არიან. დროს მზიარულად ვატარებთ. დილით საქონელს ქალაში გავრგვთ, გომებს დავასუფთავებთ. სალამოს ბზეს დაუყრით და შემდეგ მეტი საქმე აღარა გვაქვს-რა. სული მის ზრუნვაში ვართ, თუ რით შევიქცით თავი.

სალამოობით შევიკრიბებით ჩვენს ბინაზე, ან ჩვენი მეზობლის ბინაზე, და ვლაპარაკობთ აქეთურზე—იქითურზე. ერთი ჩვენთაგანი დაიწყებს თავის სასაცილო თავგადასავალს, და როცა სასაცილო ამბები მოგვწყინდება, გადავალთ დარბაისლურ საკითხზე. მეკითხებიან, თუ მზე როგორ ამოდის, როგორ ჩადის; როგორ მოდის გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა და ზამთარი; როგორ ბრუნავს წუთისოფელი და სხვა. როცა შეძლებისა დაგვარად აუბსნი, დავაკმაყოფილებ მათ ცნობის-მოყვარეობას, ყველანი დაფიქრდებიან და სიჩუმე დაისადგურებს ხოლმე. შემდეგ რომელიმე მათგანი იტყვის სასაცილო

ზღაპარს და ისევ გამხიარულდებიან. ბოლოს ოპორტიონისტებიან შაირში ერთმანეთს და, როცა დაატყობს ერთი მო-
შაირეთაგანი—ვმარცხდებიო, ჩონგურს წამოაეღებს ხელს და
სიმღერას დაიწყებს, რომ ჩააფუჭეოს: ვითომ და არაფერიყო.
შემდეგ მოჰყვებიან ჩონგურზე გმირულ ლექსების თქმას.
ჩონგურიც მოსწყინდებათ, და ახლა დაიწყებენ სხვა-და-სხვა
კახურს, ძველ სიმღერებს. ამასობაში მოატანს შუალამეც;
ვინმე წამოიძახებს: „ყვავი თავის ბუდეშიო,“ და დაიშლებიან.

არის ხოლმე ხშირად ასეთი შემთხვევები: შეიკრიბებიან
ჩემთან ბინაში და მე უკითხავ ხოლმე წიგნს. ხშირად წამი-
კითხნია მათთვის ყაზბეგის მოთხრობები და თითქმის ყველა
მოთხრობის შინაარსი ზედმიწევნით იციან. ისე ხარბად შე-
მომცქერიან ხოლმე პირში კითხვის დროს, თითქო წამკითხ-
ველის წიგნიანად გადაყლაპვა უნდათო.

წაუკითხე ყაზბეგის ავტო-ბიოგრაფია, საკუთარი ცხოვ-
რების აწერა, და ბიოგრაფიაც უამბე.

—ცხონებული, ძალიან კარგი კაცი ყოფილაო, —მით-
ხრეს მსმენელებმა.

დიდი ყურადღება და პატივისცემა დაეიმსახურე მწყემს-
ებში. ძალიან შეუყვარდი, და მეც ძალიან შემიყვარდნენ.

ისე შევეჩვიე მწყემსებს, რომ ერთ წუთსაც არ შემოძ-
ლიან უიმართოდ ყოფნა. თითქმის მავიწყდება ჩემი ძველი მე-
გობრები და ახალ ბუდეს ვიკეთებ. ფიროს გულწრფელი და
აღერსიანი „გენაცვალე, იოსებ“—მილიონებად მიღირს და
ზალიკოს ტკბილი „შვილო, იოსებ“—მთელ მსოფლიოდ.

აი, ყველაფერი დაბინავებულია. ლომია ძალდი წინ მო-
ვიდა, როგორც წინამძღოლი, და ამით გვაცნობა,—ძროხა
მოდისო. ძაღლებსაც ვგზავნით ხოლმე ძროხაში; ერთი წინ
მიუძღვის, და მეორე უკან მისდევს ხოლმე. როცა შაქროსა
ჰკითხავენ, ვინ არის დღეს ძროხაშიო, —ორი ვაეკაციო, —
მიუგებს ხოლმე. დღესაც ორი ვაეკაცი იყო ძროხაში და სა-
ქონელი უკლებლად მორეკეს. ბეწვიც არ დაჰკლებია.

ამალამისთვის ლობიოსა ეხარშავთ და გოგრტბის გვეჭკვეს შესაწავი. ხშირად კურდღელი გვაქვს ხოლმე, მაგრამ მოსაწყენია ერთი და იგივე.

წერილი მუხვიდა

ზამთარი.

ერთი კვირა მეტია, ზევი ჩამოწვა. სულ თეთრად არის გადაღესილი მთელი ქვეყნიერება. ღრუბლებიც ისევ დედამიწაზე აწყვია. გომების ახლო-მახლო ჩხავილით ირევიან ყვავები და ქილყავები. ბელურა ჩიტები სათივეს არ შორდებიან და ხშირად იწევენ გომში, საიდანაც სითბოსაგან ორთქლი გამოდის. საქონელი ქალაში აღარ დაგვიდის, მხოლოდ დღეს გავრეკეთ ბინების კოტა მოშორებით, ვერხვებისაკენ; თოვლი გადაუხვეტეთ და ქვეშ შენახული ზამთრის მწვანე მოვაძოვეთ. ცხენებს კიდევ ვერხვები დაუკაფეთ, რომელთა ტოტებსაც დაბეჯითებითა ჰქერქავდნენ. ისეთი დიდი თოვლი დევს, რომ ჩემმა ძმამ ორი კურდღელი დაიჭირა ხელით.

გამოდარებას არ აპირებს: ისევ მოიღრუბლა. ზევიდან თოვლის პეპელები მოფრინავენ და დედა-მიწას ეფინებიან. ზეავს სიმაღლე ემატება.

ჩვენ მეზობელ მეცხვარეს ცხვარი ეხოცება, რადგან ზამთრის საქმელი არა აქვს და თოვლიც ვერ გადაუხვეტია, რომ თოვლის ქვეშ მოაძოვოს. მარტო-ხელა ბიჭია, და რა ქნას მარტომ: ცხვარს კარგი მოვლა უნდა. მეტად ნაზია და მგრძნობიარე. კოტა სიცივეს, ან სიციხეს ვერ გადაიტანს ხოლმე. დღეს უთხარი ფიროსა და შაქროს, უშველოთ ჩვენ მეზობელს და თოვლი გადაუხვეტოთ ცხვარსა—მეთქი. ხალიკომ გაგვამხნევა და ერთ წუთას ერთი ხოდაბუნის ტოლა ადგილს გადაეცალეთ თოვლის ყდა.

ტყუილია ღორისთანა! რაც უნდა თოვლი იყოს და ციოდეს, მაინც ჩიჩქნის და შოულომს საზრდოს. ძროხასა,

კამეჩსა და უფრო ცხვარსა მეტი ლოლიაობა და ფერობა უნდა, თორემ ცოტა რამეზე წაიჩოკებს და კუდით საწვევი გახდება.

ზამთარი გომებზე. — რომ ვისმე შეეძლოს ამის წარმოდგენა, შეუძლიან ისიც წარმოიდგინოს, თუ როგორ ცხოვრობდა პირველი ოჯახი დედა-მიწაზე. ყველაფერს მოწყვეტილები ვართ. სოფლიდან ზეავეების გამო ვერავენ ჩამოდის; აქედანაც ამ მიზეზების გამო ვერავენ მიდის სოფლად. განუწყვეტელი ჯანლების გამო აღარასფერი ჩანს ჩვენს ირგვლივ და ასე მგონია მთელ ქვეყნიერებაზე ჩვენს მეტი აღარავინა ცხოვრობს მეთქი. აი, უბეში ჩამრჩენია ძველი გაზეთი, რომელიც ისეთ შთაბეჭდილებას სტოვებს, თითქო ნოეს კიდობნიდან გამოსვლის შემდეგ მეპოვოს რაიმე ძველი ქვეყნის ნაშთი. ვეუბნები ჩემ ამხანაგებს, რას ატყობთ—დიდხანს იქნება ასეთი ამინდი—მეთქი, და მეუბნებიან: ჯერ ზამთარი არც კი დაწყებულაო. მეც ველი უფრო დიდ ზეავეებს.

ლამ-ლამობით პირ-მოკუმული სიწყნარება. მხოლოდ გაისმის ლამის წყვედიადში ძაღლების განუწყვეტელი ლავლავი. ნადირი ძალიან იწყებს. მართალია—თოფს დავცლით ხოლმე, მაგრამ არ გვებუება, რადგანაც ზამთარია, ვერაფერსა შოულობს საკმელს და შიმშილი ახელებს. გუშინწინ ლამ სათვალიდან ჩავარდნილიყო მგელი მეცხვარის ფარეხში, ცხვარი ბევრი გაეწყვიტა და მალლა ველარ ასულიყო. ბიჭებმა შიგ მოიმწყვდიეს და მოკლეს.

საერთოდ ბინებში მხიარულება არის, რადგან შობა-ახალწელიწადი მოახლოვებულია. დიდი ზეიმით ვაპირებთ შეხვედრას.

წერილი მირვა

ქურდები.

ჩვენი ბინიდან შვიდი ვერსის მანძილზე, ქალის ბოლოში და იორის გაღმა—თათრების სოფელია, რომელსაც მულალოს

ეძახიან. ხალხის თქმით ეს თათრები შაჰ-აბაზისგან აღიზნებულნი გადმოსახლებულნი საქართველოში. ამ თათრების ერთად ერთი უმთავრესი და საქებარი ხელობა—ქურდობა და ყაჩაღობაა. ვინც ქურდობის დროს მოჰკლავს ვისმე—სასახელოდ მიიჩნია და ყაჩაღს ეძახიან. ამ თათრებმა ქართული კარგად იციან, ხოლო თავიანთ სახლში სულ თათრულად ლაპარაკობენ.

ზამთრობით ისინი სოფ. მულალოში არიან, ხოლო მაისიდან აიყრებიან ხოლმე და თავიანთი ცოლშვილით, ბარგი-ბარხანიანად მიდიან მთებში: ზოგი თრიალეთისკენ და ზოგიც ციფ-გომბორისკენ. პურს მეტად ცოტასა სთესენ. მთიდან დაბრუნების შემდეგ მკიან და ლეწავენ. მთიდან ბრუნდებიან მარიამობისთვის ნახევარში.

თუ რამე ქურდობა და ავაზაკობა მოხდება ჩვენს მხარეში, უეჭველად ამ თათრებს უდევთ ხოლმე შიგ წილი.

ერთი ავაზაკობა მოხდა მათი წყალობით ამას წინად. შუა-ღამე გადასული არ იყო, როდესაც ძაღლებმა ყეფა ასტეხეს. ყეფას ეტყობოდა, ნადირი არ იყო. რამდენჯერმე უთხრა ზალიკომ შაქროს: „ადე, შვილო, გაიხედე—რასა ჰყეფენ ძაღლები“ო. შაქრომ დაიხარა და სთქვა: „ეგ ძაღლები სულ ეგრე ჰყეფენ და რომელი ერთხელ გავიდე გარედა“ო.

ბოლოს და ბოლოს ცოტ-ცოტად მისწყდა ძაღლების ხმა. ვსთქვით: „უეჭველად ნადირი იყო და დაფრთხა“ო. მაგრამ ქურდები ყოფილიყვნენ. ჩვენ ძაღლებს რომ ვერ მოუვიდნენ, თავი გაგვანებეს და სხვა ბინაზე სცადეს. ჩვენს მეზობელს ვერა ჰყავს ფხიზელი ძაღლები და ამიტომ იქით ხმაურობა არ ისმოდა ძაღლებისა.

ჩვენ პირველად ვერ მოვედით გუმანსა, მაგრამ უეცრად შემოგვესმა თოფის ხმა. ვიფიქრეთ: ძაღლები არ ყეფდნენ, და თოფი რისთვის გავარდა? მაგრამ კიდევ გავარდა თოფი... მერე კიდევ გავარდა თოფი, და ჩვენც გავცვივდით გარედ. სანამ ჩვენ გავიდოდით, ორჯელ კიდევ გავარდა თოფი. ძაღლებმა

შემდეგ დაიწყეს ყეფა. მე წინ მიერბოდი, მაგრამ შაქრომ შემაჩერეს: ყაჩაღები არიან; აქ დადექი, — არ მოგკლანო. დამარიგეს კიდევ: შენ სათივეში ჩასაფრდი და თვალყური აღვენე, თუ ჩვენც სროლა აგვიტეხონ, მოხერხებულად მოგვეშველეო.

ხმაურობა მოგვესმა სადაც თოფს ისროდნენ. ჩვენი მეზობლის ხმა მეცნო. იგი ხშირად იმეორებდა — „მომკვდარაო“. კოტა ხანს შემდეგ შაქროსი და ფიროს ხმაც გავიგე. ყველა გომეზიდან გამოცვივდნენ და ერთად ყაყანებდნენ ბიჭები. დავრწმუნდი — საშიში აღარა იყო — რა, და მეც გავიქეცი.

ხალიკო ბანზე ავიდა და დაიძახა — რა ამბავიაო, მაგრამ ხმა არავინ მისცა. მე მივედი და შემდეგი შევიტყე: სამი თათარი მიპარულიყო ჩვენი მეზობლის ფარეხთან. ორი მალლა ყარაულად დამდგარიყო და ერთი კიდევ სათვალისაგან ფარეხში ჩამძვრალიყო, საიდანაც ცხვრებს აწვდიდა თავის ამბანაგებს. ეს გაეგო მეცხვარეს, დაეფლო თოფისთვის ხელი, გამოვარდნილიყო გარედ, ფარეხის კარები გარედან მაგრა გადაეკეტნა, ფარეხში მყოფმა თათარმა უკანიდან არ მოპიაროსო და სათვალესთან მდგომ ქურდებისთვის სროლა აეტეხნა; ერთი მოეკლა, მეორე გაქეუულიყო, ხოლო მესამე ფარეხში მოემწყვდია, რომლისთვისაც მოეთხოვა: თოფი, ხანჯალი და სხვაიარალი სათვალისაგან ამოყარე მალლა და დამნებდი, თორემ მოგკლავო. თათარი დამორჩილებოდა, და ჩვენც მივედით. მეცხვარისთვის ქურდებსაც ესროლათ სამჯერ, მაგრამ უვნებლად გადარჩენილიყო.

ტყვეს ხელები შეუკარით და ცეცხლთან დავსვით, ხოლო მოკლულს ნაბადი გადავაფარეთ და ხელუბლებლად დავტოვეთ. მეცხვარე შიშმა აიტანა და მითხრა, რა პასუხი მივცე ეხლა ღმერთს, კაცი რომ მოვკალიო. მე ვანუგეშე: ხომ არ გინდოდა მოკვლა და უნებურ ცოდვას ღმერთიც შეგინდობს-

მეთქი. უთხარ აგრეთვე, მიცვალე ბულისათვის ხელი და რომელიმე ბიჭი წასულიყო ბოქაულისათვის შესატყობინებლად

ბოქაული ჩემი ნაცნობი იყო და ქართულად ნაწერი ბარათიც გაუგზავნე.

ტყვეს გამოვკითხე: რისთვისა ქურდობთ? განა არ შეგიძლიათ საკუთარის შრომით პატიოსნად იცხოვროთ-მეთქი, და მომიგო.

— რა ვქნა, შენი ჯირიმე, პური არა გაქ, ფული არა გაქ, მეტი რა გააქეთო: ზახვალ, მოიპარამ და ჯამა.

— მერმე, ახლა, რომ ციხეში ამოგიყოფენ თავსა?

— ეგ უფრო კარგი, შენი ჯირიმე: პური ხომ ჯამა.

— შენი ამხანაგი რომ მოკლეს? იქნებ შენც მოეკალით?

— უფრო კარგი, შენი ჯირიმე: აღარც სიმბირი, აღაც სიხე, აღარც პური, აღარც ჯამა... ისე უფრო კარგი; ღმერთმანი, — კარგი...

გავეანებე თავი.

ბიჭი ცხენით წასულიყო და ბოქაული მალე მოიყვანა თავისი სტრახნიკებით. ერთმანეთს მივესალმეთ და მერე საქმის გამოძიებას შეუდგა. მე თვითონ უამბე ყველაფერი და შემდეგ მკედარი ინახულა. ბოლოს წავეყვანეთ გომში, უჩვენეთ ტყვეც. ბოქაულმა მეცხვარეს მზარზე ხელი დაარტყა და უთხრა: „ყოჩაღ, ამათგან არის ქვეყანა ამოგდებულიო“. მიიწია კიდევ საცემრად დატყვევებულ თათარზე, მაგრამ ვთხოვე: — თუ ჩემი პატივისცემა გაქვთ, ნუ სცემთ-მეთქი. ტყვე წაიყვანეს და მოკლულის გვამი მულალოში გაგზავნეს ექიმის შემოწმების შემდეგ.

მეცხვარე კი სულ ნანობს, კაცი მოეკალიო; ნეტა ჩქარა დადგეს დიდმარხვა: ცოდვა მოვინანიო, ვეზიაროო. ეს სურათი მეტად საზარელი იყო. დღე და ღამე ვფიქრობ, და არა აქვს დასასრული ფიქრებს. ნეტა როდის იქნება ხალ-

ხი ისეთი განათლებული იყოს, რომ ასეთი სიმშვენიერად აღაზრდებოდეს. მაგრამ ამისათვის სწავლაა საჭირო, სწავლა, ჩემო მეგობარო.

წერილი მაცხრიბ

შობა-ახალწელიწადი.

შობის წინა ღამეს შეყრილიყვენ ყველა გომებიდან გველი ბიჭები და „ალილოს“ ამბობდნენ ყველას ბინაზე. ბოლოს ჩემთანაცა თქვეს „ალილო.“ შემოვიპატივე შინა და კიდევ გავამეორებინე. მერმე, რაკი აღარსად იყვენ წასასვლელეები, ლობიო შექამადით გაუმასპინძლდი; შემდეგ სხვა-და-სხვა სიმღერები სთქვეს. ბოლოს, „ცანგალა გოგონა“ იმღერეს, თითო-თითოც ითამაშეს და დაიშალნენ.

მეორე დღეს შობა იყო. ყველა აღტაცებით ეგებებოდა ამ დღესასწაულს. ჩვენი დიდი მთავარი ზალიკო იყო და მისგან მოვისმინეთ დიდი წირვა-ლოცვა, რომელიც შესდგებოდა მეტად უბრალო და სადა სიტყვებისაგან: „უფალმა ღმერთმა დაგასწოროთ მრავალ ამ დროს ბედნიერად და ჯან-მრთელად; მფარველად გყვანდეთ მამა ღვთისა და წინ მიგიძლოდეთ ნათელი სახარებისა; გულთ ნუ დაგაკლოთ მამა გამჩენმა—ცხვარზე, ძროხაზე, შინაურზე და გარეულზეო.

გადაგვხვია, ყველას გვეამბორა; შემდეგ მოგვიტანა სახსნილო, „მამაო ჩვენო“ სთქვა და შეუდგქით საუზმეს.

ეს მხოლოდ გახსნილება იყო. საერთო დროს გატარებისთვის-კი სხვა გვქონდა მომზადებული. ბევრი გვქონდა შინიდან ჩამოტანილი ღვინო, ქაამები, ინდოურები და ჩვენი ნაწადირევი კურდღლებიც.

როცა ყველამ დააბინავა საქონელი და თავის ბინაზე პირი გაიხსნილა, დაიწყეს სიარული ერთმანეთში. ასეთი წესია: ყველა ბინიდან თითო კაცი გავა ყველა ბინები მისალოცად;

როდესაც ეს გაგზავნილი კაცები მოივლიან ყველგან, ერთი რომელიმე ბინა მთლად ადგება და წავა თავის მეზობელთან; ერთმანეთს დალოცავენ, შეუერთდებიან ერთმანეთს, ორივენი გასწევენ მესამე მეზობელთან. ბოლოს ყველა ბინის მწყემსები ერთად შეიყრებიან და ერთ რომელსამე დიდ ბინას აირჩევენ, სადაც ხალვითად იქნებიან. ყველანი ამ ბინაში მოიტანენ თავიანთ ხარჯსა და ერთად ძმურსა და გემრიელ სადილსა სქამენ. სადილის დროს იტყვიან სხვა-და-სხვა სადღეგრძელოებს და თავიანთ აზრს ერთმანეთს გაუზიარებენ.

შევიკრიბებით ჩვენ ბინაში, რადგანაც ჩვენი ბინა უფრო ფართოა და მოწყობილიც. მგზავრულით მივედით ბინასთან. რომ მივედით, რამდენიმე თოფიც დასცალეს და სთქვეს: „ბიკებო, დაგეცალოთ მტერი, როგორც ეს თოფი დაიცალოა“. გომის კარებთან შემოსძახეს სიმღერა, რომელსაც ჩვენ ჩაკრულას ვეძახით: „მოხუცი კარსა გააღებს, შინ კარგა დაგვხდებიანო“.

შემოვიდნენ ბინაში. ჩვენც ყველანი შევედით. ბევრი იმღერეს, ითამაშეს, იმხიარულეს, ილაპარაკეს, იშაირეს და ბოლოს დაესხედით სადილად. თამადათ ზალიკო ამოირჩიეს და მაშინვე სთხოვეს დიდმელაანთ ჯაშარატისთვის სამ ყანწზე მეტი ღვინო არ დაეღვეინებინა, რადგანაც სიმთვრალეში კირვეულობა იცის და ყველაფერს არევე-დარევესო.

ის გაჩუმებული იყო და ვერას ამბობდა, რადგან თითონვე გრძნობდა ბუნებით თანდაყოლილ ნაკლს.

ზალიკომ ახსენა ღმერთი, ქრისტიანი საქართველო და შეუდგა სადღეგრძელოებს, რომელთა თქმის დროს შუბლზე და თვალებზე თითქო რაღაც ღვთაებრივი შუქი ეფინებოდა. მისი თეთრი თმა, მამობრივი, ტუბილი ალერსი და აზრიანი, სურათებით მოქარგული, ქართული ლაპარაკი, ყველას იმორჩილებდა. როცა ის ლაპარაკობდა, არავის შეეძლო გაეჭუჭუნა, ან ხმა ამოეღო, ამოესუნთქა.

რასაკვირველია—მწყემსებიც ადამიანები არიან და ერთმანეთში ცოდო მიუძღვით. ბევრჯელ ერთმანეთისათვის შე-

უგინებიათ, ჯოხითაც მიუწევიათ ერთმანეთზე, მხოლოდ წუთის უგუნურება ყოფილა. სამუდამოდ კი ძმანი არიან. ასეთი წუთიერი კოდვა ყველას აქვს და, როდესაც ზალიკო დაათავებდა ხოლმე რომელიმე მწყემსის სადღეგრძელოს, ისიც სამადლობელში საყოველთაო აღსარებად იტყოდა ხოლმე თავის კოდვას და დასძენდა ბოლოს— „მომიტყვეთო“.

დღესასწაულმა მშვენივრად ჩაიარა. საღამომაც მოატანა და, რაკი ყველას თავის ბინაში საქმე ჰქონდა, დავიშალენით.

შეზარბოშებულს მიმეძინა. აღარ მახსოვს შემდეგ, როგორ მოუარეს საქონელს—ფირომ, შაქრომ და ზალიკომ. მხოლოდ დილით რომ გამომეღვიძა, ყველაფერი თავის რიგზე იყო.

P. S. ასეთივე მზიარული იყო ახალწელიწადი. მხოლოდ ის იყო განსხვავება, რომ დეკემბრის უკანასკნელი ღამე თოფის სროლით გავაცილეთ და თოფის სროლითვე მივეგებეთ ახალ წელს. როდესაც ჩემი თოფის აღი გაარღვევდა ღამის წყვილადს, რომელიმე მეზობელი მწყემსი დაიძახებდა: „იოსებმა ისეთ ადგილას მოარტყა ძველ წელიწადს, რომ ძნელად-ღა გადარჩებაო.“ ეს მეგობრული გახუმრება სიცილს გამოიწვევდა ხოლმე და შაქროც დაუმატებდა: „ისე დაბეჯითებით დაუმიზნებს ხოლმე, თითქო ძველი წელი ჩიტის ტოლაა და, თუ კარგა არ დაუმიზნა, ვერ მოარტყამსო.“

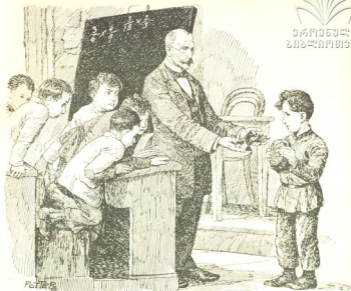
ზალიკო კიდევ მუგუზალს აჩიჩხინებდა, რომლის ნაპერწკლებზე ამბობდა: „ამდენი ცხვარი, ამდენი ძროხა და ამდენი მოკეთე მოგვცეს ღმერთმაო.“

მზიარულებაა მწყემსებში: ვიცინით, ვლაპარაკობთ, ვკითხულობთ, ერთგულად უვლით საქონელს და არაფრად ვიმჩნევთ გაკირებას.

ი. მჭედლიშვილი.

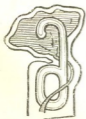
(შემდეგი იქნება)

ონაპარი ვანო

(უძღვნი ვანო ჩხვიძეს)

ასწავლებელი გრამატიკას უხსნიდა მესამე განყოფილების მოსწავლეებს.

ვანოს გარდა ყველა გულმოდგინედ და ყურმიხვილად უსმენდა, თუმცა ღეთის წინაშე არც ერთს მათგანს არ ახალისებდა ეს მოსაწყენი საგანი. უგდებდნენ ყურს იმიტომ, რომ ეწინოდათ საბედისწერო „ჩურჩხელის“ მიღებისა.

ვანოსაც სურდა გულის ყური მიეპყრო მასწავლებლისათვის, მაგრამ დღეს როგორღაც ვერ ახერხებდა.

რალა დღეს: ასე ხშირად ემართებოდა.

სწორედ მაშინ, როდესაც მასწავლებელი ძნელი საგნის ახსნას დაიწყებდა, მის თავში პეპლებსავით აირეოდნენ ქრელი ფიქრები: დაავიწყებდნენ კლასს, დაავიწყებდნენ მშობლების დარიგება—ჩიჩინს, რომ ბეჯითად ესწავლა,—დაავიწყებდნენ ყველაფერს და ოცნების ფრთებით გაიტაცებდნენ აზურმუხტებულ მღვლო-ქალაქებისკენ, სადაც მისი აზრით დაბინავებული არიან ტურფა, ფირუზ-თვალეებიანი ალები.

— ნეტავი ერთხელ მაინც მანახვა, მართლა ისეთი ღამაზები არიან ის ალები, თუ არა,—არა-ერთხელ გაუფიქრია ვანოს და ამ განზრახვით ხშირადაც წაპყლია ბიძას ტყეში, მაგრამ მათი კვალისთვის ვერსად მიუგნია.

ასეთი ოცნებობის ბრალი იყო, რომ ვანო ხშირად ღებულობდა კუდ ნიშნებს და აჯავრიანებდა ღარიბ მშობლებს, რომელნიც რის ვაი-ვაგლაბით ზრდიდნენ მას მასწავლებელში.

ვანოს ახლაც თვალი მიეპყრო სარკმლისათვის, საიდანაც ცელქი ციმციმით შემოცქრილებდნენ კლასში გაზაფხულის მზის სხივები და გრძნეული ხმებით იწვევდნენ გარედ საანკოდ, სანაეარდოდ, სალალობოდ...

— შენი გულისა, შენი, კუდრაქა მერცხლები რა კისკისათ დანაეარდობენო,—შენატრა მათ და მწარედ ამოიოხრა, რადგან იძულებული იყო მთელი საათი მჯდარიყო კლასში, სადაც მასწავლებელი უხსნიდა „შორის—დებულს“, „სახელ—სართს“ და კიდევ რალაც ეშმაკებს.

— ვიშ, ვიშ, რა სპეტაკი, ყალანქარი ნისლები დასცურავენ ცაში!—წაიჩურჩულეს ვანოს ტუჩებმა და ახლა ნისლებს დაედევნა მოლიმარი ფიქრებით.

აი, ნისლები თეთრ, ბუტკუტელა ბატკნებსავით გაიშალნენ ცის ფირუზ ველზე... აგერ ისევ შეერთდნენ, შეიკუმ-

შენ და საყდარს დაემზგავსენ. აგერ ქალარით მოსახლდა
გადაიქცენ... იი, პატარა გოგო-ბიჭებად შეიცვალენ, ვანოს
შიაპყრეს ხელები და დაუწყეს თვისკენ ძახილი... აგერ ის ნის-
ლი იორლა ცხენად გადაიქცა.

— ახ, არა მინდა რა, ახლა მაგ ცხენზე შემახტუნა, რო-
გორ გავაქროლებდი შორს... შორს ვარსკვლავებისაკენო, --ინა-
ტრა ვანომ და თან ხელები ისე მოიშარჯვა, თითქოს აღვირი
სქეროდეს და ცხენს მათრახის გადაკრას უპირებდეს.

— თქვენო ბრწყინვალეებო, გაიმეორეთ, რაც აგიხსე-
ნით, — დაცინვით მიმართა მასწავლებელმა ვანოს, რაკი შე-
ნიშნა, რომ ის ყურს არ უგდებდა.

ვანო ისე იყო გართული სხივოსან ფიქრებში, რომ ვერ
გაეგონა მასწავლებლის მიმართვა. მხოლოდ მაშინ მოვიდა გონს
და დაბრუნდა ოცნების ქვეყნიდან აქ, ამ მოსაწყყენ კლასში,
როდესაც ამხანაგმა ლაზათიანი მუჯღუგუნე უთავაზა.

— მომიყვი ახსნილი გაკვეთილი, — განუმეორა მასწავ-
ლებელმა.

ვანო სახე-აწყრიაკებული წამოდგა; ხმა კი არ ამოულია.

— რას უყურებდი გარედ? — არ ეშვებოდა ჯიუტი მას-
წავლებელი.

— ნისლებს! — მიუგო დარცხვენით ვანომ და კვლავ შეიფ-
ლო თვალი ცას, თითქოს ის უკარნახებდა გაკვეთილს.

— ნისლებს! — გააჯავრა მასწავლებელმა და „ქურნალში“
მსუქანი „ერთიანი“ ჩაუწერა.

მოწაფეებმა კისკისი ასტეხეს.

როგორც იქნებოდა გადაიტანდა ვანო ამ მარცხს, გა-
მოიგლოვდა ერთიანსა, მაგრამ დახეთ მუხთალ ბედის წერას, —
მეოთხე გაკვეთილზე უარესი უბედურება დაატყდა თავს.

ამ დროს მასწავლებელი ქალი, სხვათა შორის, უკით-
ხავდა ყმაწვილებს პატარ-პატარა მოთხრობებს და მათვე ამ-
ბობინებდა ხოლმე.

ახლაც შემოიტანა „ნაკადული“ და დაუწყო მისი მშენებლობის კითხვა.

ვანო პირველ-ხანად გულ-მოდგინედ უგდებდა ყურს, გაიტაცა კიდევ მოთხოვნის შინაარსმა, მაგრამ სწორედ ამ დროს მის ახლო მეგობრმა ამხანაგმა დაანახვა იის კონა, რომელიც მას, დიდი დასვენებისას, გამოერთვა მინდვრიდან მომავალი სწორებისთვის.

ვანოს გაგიჟებით უყვარდა ყვავილები, და აი, თვალი მოჰკრა თუ არა იის, თოლიასავით ათრთოლდა და ყელ-მოდგინებით დაუწყო ხვეწნა ამხანაგს—რამდენიმე ღერი მისთვისაც მიეცა.

ამხანაგმა შორს დაიჭირა ვანოს თხოვნა. რა ექნა ვანოს: როგორ მოენადირებინა მისი გული?

მოაგონდა, რომ იმ ამხანაგს თვალი რჩებოდა ხოლმე ვანოს კოხტა ძვლის კალმის ტარზე, და ცოტა ყოყმანის შემდეგ ჩურჩულით უთხრა—გაეცვალა ია კალმის ტარში. ამხანაგს ჯერ გაუხარდა, რომ იაში ასეთ ჩინებულ ნივთს მიიღებდა, მაგრამ უმალ გაახსენდა, რომ ვანო თვალის ჩინივით უფრთხილდებოდა იმ კალმის ტარს, რადგან ბიძისაგან ჰქონდა ნაბუქარი; შეეცოდა ვანო და მუქთად უთავაზა ია.

ვანომ გულითადი მადლობის გადახდა ვერც კი მოასწრო, რომ მასწავლებელმა გამოიძახა მოთხოვნის გასამეორებლად.—დასწყველა ღმერთმა, ეს რა ცუდი დღე გამითენდაო,—წყრომით გაიფიქრა ვანომ და უმწეოდ შეხედა მასწავლებელს.

—ჰაი, შე ცუდლუტო შენა: ყურს არ მიგდებდი—არა?—აღერსიანი კილოთი უსაყვედურა მასწავლებელმა, რომელსაც ძალიან უყვარდა ვანო, მიუხედავად მისი ონაერობისა.

ვანო კი ეკლებზე იდგა და სულ იმას ფიქრობდა, რომ ზინზე ამხანაგს არ მოეტაცნა ია, რომელიც ასე ძვირად დაუჯდა.

— მოდი, ცოტათი შევარცხვენ: იქნება ზარმაცობა და ეშმაკობა დაფაშლევინო, — გაიფლო გულში მასწავლებელმა და ასლად მოაგონდა კიდევ, რომ გ. ქუჩიშვილს ვანოს სიცელქე-სიზარმაცეზე ლექსი ჰქონდა „ნაკადულის“ უკანასკნელ ნომერში მოთავსებული. და შეეკითხა ვანოს: გ. ქუჩიშვილი რა არის შენიო.

— ბიძაა, — თავ-მომწონედ მიუგო ვანომ და თან ისე ამაყად გადახედა ამხანაგებს, თითქოს ეუბნებოდა: თქვენ რას მებუძრებით, უბრალო ვინმე კი არა ვარ — პოეტი ბიძა მყავსო.

— ჰო, და ისეთი ზარმაცი და აბეზარი ხარ, ჩემო ვანიო, რომ ძიაც კი დაგცინის „ნაკადულში“, ამხილა მასწავლებელმა და ხმა-მალლა წაუკითხა შემდეგი ლექსი:

ადე, ვანო, ადე, ადე!
 ნუ ზარმაცობ, კმარა ძილი!
 ადე ჩქარა, ერთხელ კიდევ
 ვადიკითხე გაკვეთილი!

შეხე — ციდან ვით გიღიმის
 მზე სხივ-წამწამ-გადმოხრილი!
 შენც წამოხტი, მიესალმე,
 მერცხალივით ფრთა-გაშლილი.

შეხე თედოს, ობოლ თედოს,
 ელაღება მინდვრად ხბორებს,
 ელაღება, და თან გულში
 ანაბანას იმეორებს,

დღე-და-ღამე შეუსვენარს
 უბით დააქვს ღედა-ენა

კითხულობს და ნახირს უელის,
 არ არსებობს მისთვის ლხენა.

შენ კი, ჩემო ბიჭიუნია,
 გახსნილი გაქვს სკოლის კარი,
 შენზე ზრუნავეს დედ-მამა და
 მასწავლებელ-წინამძღვარი.

მაშ ბეჯითად, ჩემო ვანო,
 გაახილე ორივე თვალი;
 გულის ყური, გულის ყური!
 თუ გსურს კარგი მომავალი.

მოწაფეებმა სიცილი და თქართქარი ასტეხეს. ყველა მას
 მიაჩერდა—აცა რას იტყვისო.

მწვავედ უკბინა ამ ამბავმა ვანოს გულს... გაამწარა...
 გააცეცხლა...

მთელ ჟურნალში რომ სულ ერთიანები და ორიანები
 ჩაეწერათ მისთვის, ისე არ ეწყინებოდა, როგორც გააგუ-
 ლისა ბიძის მოურიდებელმა და უთავაზო საქციელმა.

ყმაწვილს თავი მოსწონდა პოეტი ბიძითა; მან კი ასე
 საჯაროდ, ასე აშკარად, ასე უჯიგროდ მოსქრა თავი. ამიე-
 რიდან ხომ ყველა მოწაფე ყბად აიღებს და წარა-მარა იმ
 ლექსს მოაგონებს.

დაჯდა, მასწავლებლის ნებართვით, კრიკა-შეკრული ვანო,
 მაგრამ ვაი იმ ჯდომას: ისე ჰბორგავდა და იშმუშნებოდა,
 გვეგონებოდათ—ბუზანკალები დახვევიაო.

— ახ, ერთი ჩქარა გათავედეს გაკვეთილი, რომ მივიტრა
 შინა და კარგა შევანელო პატიოსანი ბიძა ჩემიო,—ფიქრობ-
 და ვანო და თან ლანძღავდა ალექსის, ასე უჩვეულოდ რომ
 აგვიანებდა ზარის დარეკას.

— წკრრრ... წკრრრ... გაიწკრილა ზარმაცი მონათვე-
 ბის საყვარელმა ზარამ.

— ძლივს!.. — წამოიძახა ვანომ, დაავლო წიგნების აბგა-
 სა და იის კონას ხელი და ისარივით გავარდა გარედ.

შესდგა თუ არა სახლში ფეხი, მაშინვე ბიძა იკითხა მკვა-
 ხე კილოთი; მაგრამ ის ჯერ არ დაბრუნებულყო რედაქ-
 ციიდან.

— მის უშვერ ლექსის ოხტში მაინც მოვალო, — სთქვა ვა-
 ნომ და ფეთიანივით ეცა ბიძის წიგნებს, მიაქოთ-მოაქოთა,
 არივ-ღარია და როგორც იყო იპოვნა „ნაკადული“, სადაც
 მისი გამაბიბრებელი ლექსი იყო დაბეჭდილი, და კბილე-
 ბის კრაქუნით მიფხრიწ-მოფხრიწა.

— ჰე!.. ჰე!.. ამოვიყარე თუ არა გულის ბუხარო, — ნიშ-
 ნის მოგებით სთქვა რაინდმა და ჟურნალის ნაფლეთებს ეზო-
 ში გადაუძახა.

— სადაც თავისი დაიკვებოს ბიძა-ჩემმა, იქ ჩემიც სთქვა-
 სო, — ამბობდა ვანო ისეთი რიხით, თითქოს ჟურნალის მაგიერ
 გაათრებულ დათვის ტორებს გაჰმკლავებოდეს.

— ყველაფერი ეს კარგია და პატიოსანი, მაგრამ ბიძა
 ჩემმა რომ გაიგოს ჩემი საქციელი, ხომ უფრო ჯიბრში ჩა-
 მიდგება და უარეს დღეს დამაყრის ჟურნალში; გარდა ამისა —
 მან ისეთი შეურაცხყოფა მომაცენა, რომ ეს სასჯელი არ
 ეყოფა. უფრო მეტი მუქაფა უნდა მიეგოსო.

მაგრამ როგორ?

როგორ გაჰმკლავებოდა მესამე მოსაწვადებელი განუ-
 ფილგების მოწაფე იმოდენა კაცს, ისიც პოეტს, რომელსაც
 შეუძლია ყველას ჯავრი გაზეთის ფურცლებზე ამოიყაროს.
 ბევრი იფიქრა, ბევრი რამ მოისაზრა, მაგრამ მძიმე მდგომარ-
 ეობიდან გამოსავალი ჭზა მაინც ვერა ჰპოვა.

ბოლოს, როდესაც დააპირა თავის მეგობართან შევლა
 და რჩევის კითხვა, — უცბად ჩინებულმა აზრმა გაუბრწყინა

სახე და აღტაცებით წამოიძახა:—„ნაკადულს,“ უეჭველად „ნაკადულის“ რედაქციას ვაცნობებ ყველაფერს: მაგაზე უკეთეს ქომავსა და მოსარჩლეს ვერსადა ვნახავო.

მყის ამოაძრო ბიძის უჯრიდან ფოსტის კონვერტი, ქალღი და მარკა და მიუჯდა მაგიდას, თვის გულის ტკივილისა და ბრაზის ქალღიღზე გადასატანად.

მცირე ხანს ჩაფიქრდა, მოუყარა აფურტკნულ აზრებს თავი და იწყო წერა:

„ნაკადულის“ რედაქტორს — ნინო ნაკაშიძეს.

ძვირფასო დეიდა ნინო!

„ძალიან კარგი ჟურნალია „ნაკადული“: ძალიან მიყვარს, მუდამ ხალისით და სიამოვნებით ვკითხულობ. უფრო იმიტომ მიყვარს, რომ შიგ ისეთი კარგი მოთხრობები, ლექსები და იგავები იბეჭდება, როგორცაა ვაჟა-ფშაველასი, ვედოშვილისა, შანშიაშვილისა, შიო მღვიმელისა, ცქვიტისა, თამროშვილისა, ელიაშვილისა და სხვებისა.

ძალიან მომწონს თქვენი მოთხრობებიც. ასე მგონია — თქვენ ყველას თვალყური გიდევნებიათ ჩემთვის და ისე გიწერიათ—შეთქი.

მარტოკა მე კი არ მომწონს თქვენი ჟურნალი, — ჩემი ამხანაგებიც მუდამ აღტაცებით კითხულობენ.

კარგია, ძალიან კარგია „ნაკადული“, დეიდა ნინო, მაგრამ... გიორგი ქუჩიშვილის ლექსები არ მომწონს, არც ჩემს ამხანაგებს მოსწონთ.

ქუჩიშვილს ერთხელაც არ დაუწერია კარგი მოთხრობა, ან ლექსი.“

აქ ვანოს სინდისმა დაუწყო გულში ჩაჩუნნი: მოაგონდა, რომ დიდი ხანი არაა მას შემდეგ, რაც დედას ეკითხებოდა: ნეტავი როგორა სწერს გიორგი ისეთ კარგ ლექსებსო; წედან გული ამიჩუყდა და თვალეზში ცრემლები მომადგა, იმისი ლექსი „პატარა მათხოვარა“ რომ წაფიკითხეო.

დიალ, ამხილა სინდისმა ვანოს და უნდოდა კიდევ წაეშალა ეს უკადრისი სიტყვები, მაგრამ მოაგონდა მისი შემოცხვენელი ლექსი... მოაგონდა კლასი, მოწაფეები, რომელთაც წელან ისეთი სიცილი დააყარეს; კვლავ აენტო ბრაზით, ამოიგლიჯა გულიდან ყოველგვარი პატივისცემა ბიძისადმი და განაგრძო წერა:

„აბა, როგორ შეშენის „ნაკადულს“ ისეთი ლექსი, როგორიცაა ქუჩიშვილის „ზარმაცი და აბეზარი ვანო“.

მე-და ზარმაცი?

მე-და აბეზარი?

დედა არ მომიკვდება, ზიარების მადლმა — ტყუილია: ცილის წამებაა!

ქუჩიშვილს ჩემი ჯავრი სჭირს და იმიტომ დასწერა ასეთი ლექსი.

ახლა გთხოვთ ძვირფასო რედაქტორო, თუ მართლა გიყვარვართ ჩვენ, პატარეები, ნულარ დაუბეკდავთ ქუჩიშვილის ლექსებს... ნულარ მისცემთ საშუალებას, რომ საჯაროდ შეარცხვინოს და თავი მოსკრას ჩემისთანა ალაღმართალსა.

კიდევო გთხოვთ, დეიდა ნინო, გვხვეწებით, და იცოდეთ, (ურვიგო არ იქნება—მცირე მუქარა „ნაკადულსაც“ შეუთვა-

ლო, — გაიფიქრა ვანომ და განაგრძო:) თუ ეს აგისრულებიათ, აღარასოდეს არ წაეციკითხავ „ნაკადულს“ და ჩემ ამხანაგებსაც ურჩევ შესწყვიტონ მისი კითხვა, — დაათვა ვანომ, მოაწერა თავისი სახელი და გვარი, დაბეჭდა კონვერტში და გაიქცა ფოსტის ყუთში ჩასაშვებად...

ენახოთ—აუსრულებს თხოვნას თუ არა „ნაკადულის“ რედაქცია...

დ. თურდოსპირელი.

ფურცელი
1903

ის მოთქმა

ა მზის სხივმა თოვლის რიდე
დაფლითა და წყლად აქცია:
მალლა ზეცა აქვითინდა,
ცრემლი უხვად დააქცია.

მე იმ ხანად დავიბადე,
გაეახილე მარდად თვალი,
ვარდთ აშიყი გაეახარე,—
მოვიხადე მის წინ ვალი.

უხვად ვფენდი არე-მარეს
საუცხოო სურნელებას:—
უსულო და სულიერი,
მიმღერიდა ყველა ქებას.

მაგრამ ახლა,— შემობრალეთ, —
რასა ვგვეარ, ნეტავ რასა?!.
წელში მწარედ მოვილუნე,
ველარ ვუმზერ ლაევარდ ცასა.

ფერი სუმთლად გამიხუნდა,
სისხლიც შრება ნელა-ნელა...

ოჰ, მშვიდობით ნეტარებაე,—
 გამომტაცა ტანჯვამ ლხენა!..

ჩქარა ვიცი პტეროდ ვიქცევი,
 მოვშორდები არე-მარეს:
 ველარ ვუმზერ გულის ძგერით
 ჩემ საყვარელ ტურფა მხარეს.

ერთ რამეს გთხოვთ სიკვდილის წინ:
 მომიგონეთ ხან-და-ხანა!—
 თქვენთვის გაეჩნდი, თქვენთვის ვკვდები,
 თქვენი ტრფობა მიმაქვს თანა!..

დ. ე.

ოგლის პატრონი ღმერთია

კვმ ლამდებოდა, როცა დიასახლისმა პატარა ილიკოს უთხრა:

— გასწი, წადი, სადაც გინდა: მე შენი შენახვის თავი არა მაქვს; ამდენხანს თუ გაკმევდი, იმიტომ, რომ ბებია-შენი მემსახურებოდა; ახლა კი, რადგან ის სხვაგან წავიდა, შენც იქ წადიო.

ილიკო ამ დროს ცეცხლის პირს იჯდა და, მთელი დღის ნარბენ-ნათამაშევი, მოუთმენლად მოელოდა ვახშაშს: ცხელ მკაღს და ყველს. მკაღი

უკვე დაკრული იყო ქვის კეცზე და, სადაც იყო, მცხვარიყო.

თითქოს მეხი დასცეს, — ილიკო ამ სიტყვებზე უცებ შეკრთა, გაშეშდა, შემდეგ ხელები თავზე წამოიდგა და დაინებით მიაჩერდა აგუზგუზებულ ცეცხლს, რომელიც ისეთი თბილი და კარგი იყო, ისე გულ-უზვად ათბობდა ყველას და სრულებით არ გავდა გულ-ქვა ადამიანებს. სახლიდან რომ ერეკებოდნენ პატარა ობოლ ბავშვს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ბებია მრალაცა დააშავა. თვითონ ილიკოსაც ხომ არ უნდოდა, რომ ბებია აქედან წასულიყო; აკი ბევრი ევედრა ბებიას დარჩენილიყო, მაგრამ ბებერ, გამოყრუებულ ბებიას ვერ შეასმინა.

კოტა ხანს შემდეგ ილიკო ადგა და უხმოდ გავიდა გარედ; ერთი კრემლიც კი არ გადმოუგდია, თუმცა ძლიერ უმწეოდ ეჩვენებოდა თავისი თავი. სად უნდა წასულიყო: სახლი მას არ გააჩნდა და კარი; ის პატარა ფაცხა, რომელიც დედის სიკვდილის შემდეგ დარჩა, კარგა ხანია დაინგრა; ნათესავებმაც დიდი ხანია ზურგი აქციეს მათ. ან კი ვის რათ უნდოდა ღარიბ-ღატაკი მოხუცებული ქალი და ცხრა წლის განებივრებული ცელქი ბიჭი, რომელიც დიდიდან საღამომდის თამაშობაში აღაშვებდა. სხვა ვინ შეიყუდრებდა არც კი იცოდა სად, ვისთან იყო ახლა ბებია.

დიდ შარაზე რომ გავიდა, მთელი ქუჩა დაცარიელებულიყო: არავინ არ ჩანდა. საშინელი სიჩუმე სუფევდა: თითქოს რაღაც სევდა ჩამოსწოლია მთელ სოფელს და მწარედ ჩაუფიქრებიაო. ამ მყუდროებას კიდევ უფრო აორკეცებდა რწმულის სევდიანი სტვენა, რომელიც ადამიანს გულს უჩუყებდა და ატირებდა.

ატირდა ილიკოც: მსხვილ-მსხვილი კრემლები ღვარად ჩამოსდიოდა ლოყებზე. ძრიელ უბედურად გრძნობდა თავს.

ათასნაირი მოგონება წარმოუდგა თვალ წინ: ხან დედა, ხან მამა, ხან ბებია, ხან გულქვა დიასახლისი, რომელმაც სახლიდან გამოაგდო. ყველამ შეიძულა, ყველა მტრად გადაეკიდა; ამ ღამემაც ხომ მისთვის მოიკალა. რწმული ხომ პირდაპირ გულის გამომკმელია:—ისე საცოდავად უსტვენს, თითქოს სასაფლაოდან მიცვალებული იძახისო.

თან შიშშილიც ძალზე აწუხებდა ილიკოს.

ოჰ, რა ძნელია ობლობა? რა ძნელია მარტობა?

ილიკოს ხომ მარტობის არ ეშინოდა: ის ძლიერ გულადი იყო, მაგრამ სად უნდა გაეთია ღამე? ამ მინდორში მიზაწე ხომ არ დაეგდებოდა?

დიდხანს მიდიოდა ილიკო ასე, სანამ რკინის გზის ლიანდაგზე არ გავიდა. ახლა მთვარეც ამოსულიყო და რკინის გზის ლიანდაგს ელექტრონის ფარანივით დაჰნათებდა. მთვარე ისეთი მომხიბლავი და ცქრიალა იყო, ისე კობტად იდგა მოწმენდილ ცაზე, თითქოს ზეციური დედოფალიაო. მოიხიბლა ილიკოც; გულზე რალაც ნათელმა გრძნობამ გადაურბინა და სულ-განაბული დიდხანს მისჩერებოდა ღამის მნათობს...

შემდეგ მობრუნდა, და ის იყო რკინის გზის ლიანდაგზე აპირებდა ჩამოჯდომას, რომ უცებ მისი ყურადღება პატარა, ფურცლებით დახურულმა კარავმა მოიქცია, რომელიც რკინის გზის დარაჯებს აედრისგან თავშესაფარად გაეკეთებინათ.

ილიკო იმ წამსვე კარვისკენ გაქანდა და სიხარულით კინალამ შეხტა, რადგან შიგ კარავში პატარა ტახტიც დინახა.

„ობლის პატრონი ღმერთიაო,“—ბებია რომ ამბობდა,—მართალი უოფილა,—აღტაცებით გაიფიქრა ილიკომ და ღამის გასათევ ბინის შეტკეობას მარდად შეუდგა: საბურავიდან რამდენიმე ტოტი გამოაძრო, შესავალ კარებთან გაურქო და მაგრად მიაჯორგა, რომ ნადირს არ შემოეხეთქა. შემდეგ

საწოლი გაასწორა, გადაწმინდა, დაწვა, თავს ქვეშადად დააწოდა და მაგიერ ხელები შემოიწყო და დასაძინებლად მოემზადა. უცებ მოაგონდა სოფელში გაგონილი ანდაზა— „ობლის პატრონი ღმერთიაო“. გული გაუმხიარულდა, იმედი მიეცა და უბედურად სრულებით აღარ გრძნობდა თავს; აღარც შიმშილი აწუხებდა; დარწმუნდა, რომ მართლა ღმერთი უჩვენებს მას გზას და მართლა რომ „ობლის პატრონი ღმერთია“.

ლევო იმნაძე.

ქმანი პართ

(იაკობ ბერძინაშვილის ჭიერფას სსოგნას).

ს ამბავი მოხდა იტალიაში, სწორედ იმ დიდ ომია-
ნობის დროს, როდესაც საფრანგეთის იმპერატო-
რი ნაპოლეონი ევროპის ყველა მეფეებს ებრ-
ძოდა. ამ ომებში ერთგულად იბრძოდნენ ნა-
პოლეონის ჯართან ერთად პოლონელთა რაზ-
მებიც, რომელთაც ლეგიონებს ეძახდნენ.

პატარა დაბა ლეგნანოსთან მილანის გზაზე
შეხვდა ერთმანეთს პირისპირ საბრძოლველად ორი
ბანაკი: ავსტრიელებისა და ფრანგების; ამ უკანასკნელს მე-
თაურობდნენ პოლონელი ლეგიონები.

რამდენიმე დღის განმავლობაში იყო ბრძოლა გაჩაღებუ-
ლი ავსტრიელთა და ფრანგებს შორის. ბოლოს ავსტრიელები

იძლივინ და უკან დაიხიეს. ფრანგებმა და პოლონელებმა მისი მზიარული ყივინა დასცეს ბრძოლის ველზე.

მაგრამ ყველა-კი არ მზიარულობდა. დაღონებულებიც ბევრი იყვნენ. ზოგს მტრის ტყვიით ფეხი დასჭროდა, ტკივილი აწუხებდა და მწარედ გმინავდა; ზოგი თავგანწირულად, უნუგეზოდ ითხოვდა შველას: ნაკადულივით მოსჩქეფდა გულიდან სისხლი და გრძობდა მოახლოვებულ სიკვდილს; ზოგი კიდევ მტერმა ხელი მოჰკვეთა და იმას სჩიოდა, რომ ძველებურად ველარ იბრძოლებდა სხვებთან ერთად.

იყვნენ ისეთებიც, რომელნიც თავიანთ თავს-კი არ დასტიროდნენ, არამედ დაკარგულ მეგობარს, მამას, ან სხვა ვისმეს, ვინც-კი ძვირფასი იყო იმათთვის.

ერთ ადგილას უძრავად, უსიკოცხლოდ განრთხმული იყო მიწაზე ახოვანი ჯარის კაცი. მიცვალებულს თავთ ედგა მისებრ ახალგაზრდა, წითელ მუნდირში გამოწყობილი ჯარის კაცი.

ასეთ მუნდირს ატარებდა მაშინ ყველა პოლონელი ლეგიონისტი.

— ნეტა რად წამართვა შენი თავი ღმერთმა! როგორც მამა, ისე მიყვარდი და პატივს გცემდი; შენ იყავ ჩემი ძმაც და მეგობარიც, მზრუნველიც და გონიერი მრჩეველიც! რა უნდა ვქნა მე უშენოდ; ვინლა უნდა მიყვარდეს შენს შემდგომ!

ასე მწარედ მოსთქვამდა ეს ახალგაზრდა ჯარის კაცი.

ეს ჯარის კაცი იყო კიპრიანე გოდებსკი, პოეტი პოლონეთისა. მტრის ტყვიამ სიკოცხლე მოუსპო იმის უფროს ძმას, მის მართლაც მზრუნველ-მფარველს და ერთგულ მეგობარს.

როცა მწარედ მოსთქვამდა და სტიროდა, იგრძნო, რომ ვილაცამ ხელი დაჰკრა მსუბუქად მხარზე, თან უთხრა:

— აბა, თავი ასწიე და პირდაპირ გაიხედე: განა ისინი შენი ძმები არ არიან?

იცნო ეს აღერსიანი ხმა: კეთილშობილ რიმკვეციქს უნდოდა ნუგეში ეცა მისთვის. პირდაპირ გაიხედა, დაინახა მთელი გუნდი თავის ამხანაგებისა, მაგრამ ამან უფრო აუჩუყა გული.

— ესენი ცოცხლები უნდა იყვნენ, ის-კი მკვდარიო? — გაიფიქრა და გულამოსკვნით ტირილი დაიწყო. ძმისკენ დაინახა, ხელზე დაისვენა და წაიღო ძვირფასი გვამი მყუდრო, განმარტოებულ ადგილისკენ; იქ ამოსკრა საყვარელ ძმისთვის საფლავი, შიგ ჩაასვენა მისი გვამი, მერე ზედ მიწა წააყარა, საფლავს ხის ჯვარი დაურქო და ხელახლა დაიწყო ტირილი.

მეორე დღეს დილა-ადრიან კიპრიანე უნდა ამხანაგებთან ერთად გზას გასდგომოდა, უნდა მიეტოვებინა საფლავი თავის საყვარელ ძმისა.

მიდიოდა გაფითრებული, დაღონებული, შუბლ-შეკრული. ლეგიონების მზიარული სიმღერა გულს უფრო უღონებდა, ტანჯვას უმრავლებდა.

კიპრიანე დაღლილ-დაქანცული იყო, როდესაც ჯარი შევიდა იმ სოფელში, სადაც სარდალმა ნება მისცა კარავი დაეცათ დასასვენებლად.

ჯარის კაცები მიწაზე წამოვწნენ, სასთუნლად თავიანთი ხალთ-გუდები ამოიდეს და ტკბილად უზიარებდნენ ერთმანეთს გადახდილ ომის ამბებსა და შთაბეჭდილებათ.

— იცი, — სთქვა ერთმა, — იაკობ ერონსკის ლეგნანოსთან მამა მოუკლეს.

— ყოჩალი ბიჭია, — დაურთო მეორემ, — სულ უნდა იმეორებოდა წლისაა, მეტის არა, და ერთი ცრემლი რა არის, ისიც კი არ დაუღვრია, თუმცა მამის სიკვდილმა დააობლა...

— მამის საფლავზე გულმხურვალედ რომ ლოცულობდა, მიუახლოვდი და ნუგეში ვეცი: — შე საწყალო, რომ იცოდე, როგორ მებრალები — მეტქი. და იცით იმან რა მომიგო ამაზე? — ნურც ვგრე ძალიან შემიცოდებთ, სერჯანტო, რადგან ისედაც მზადა ვარ ცრემლად ვიქცე; მაგრამ განა მარტო მე მომაკლდა პატრონი? ჩვენ ქვეყანაში ჩემისთანა ობოლი არა ერთია, და, მგონი, ყველაზე უმცროსი მე არ უნდა ვიყო მათ შორის. ცრემლი მოჰკიდოდა თვალებზე, მე თვითონ შევამჩნიე, მაგრამ თავი შეიმაგრა, არ ატირდა. — ასე დაათავა თავისი ბაასი ჯარის კაცმა.

— ყოჩალი! — შესძახა ზოგიერთმა დამსწრემ.

ესმოდა კიბრიანეს ეს ლაპარაკი, თავი წამოსწია და აქეთ-იქით მზერა დაიწყო. ვილაკას დაეძებდა ამხანაგებში. ბოლო რიგში თვალი შეასწრო ჩვიდმეტე წლის ყმაწვილს: სახე გაფითრებული ჰქონდა და თვალთაც რაღაც წყნარი, ჩუმი ნაღველი გადაჰფენოდა; თანაც ისე გამალებით და ღონივრად სწმენდდა თავის ხმალს, თითქოს ასეთი ცხარე მუშაობით უნდოდა გულიდან ნაღველი გადაეყარა. რაღაც პატივისცემა იგრძნო კიბრიანემ ამ კაბუკისადმი, წამოდგა, მიუახლოვდა და დაეკითხა:

— შენა ხარ იაკობ ვრონსკი?

— მე ვარ, — წყნარად მიუგო იმან.

კიბრიანემ ხელი გაუწოდა.

— მე უფროსი ძმა დავკარგე, შენ კიდევ მამა, ორთავენი დავვობლდით; ხელი ხელს მივსცეთ და ძმობა შევფიცოთ ერთმანეთს; მაშინ დარდიც იკლებს ჩვენს გულში, ისე მწარედ აღარ ვიგრძნობთ ჩვენ მარტოობას.

იაკობმა ხელი ჩამოართო კიბრიანეს და თანაც უპასუხა:

— სიამოვნებით გართმევ ხელს და ძმად გიწოდებ. მაგრამ მე მარტოობას არ განვიცდი: განა ქვეყნად მარტოობა შესაძლებელია? აგერ რამდენი ხალხი გვახვევია გარშემო; ესენი ხომ ყველანი ჩვენი ძმები არიან!

— ეს მეორედ მესმის ეგ სიტყვა, სჩანს მართალი ყოფილა, — სთქვა გოდებსკიმ. — ვეცდები ჩემი თავი დავივიწყო და სხვებზე ვიფიქრო.

დაუწყო იაკობს გამოკითხვა მისი ბედ-იღბლისა. გაიგო, რომ საწყალ ყმაწვილს ხალთა-გუდაში ფული აღარ ჰქონოდა მერე ომიანობის დროს ხანდახან როგორ სანატრელია ხოლმე თითო გროშიც-კი! აიღო და უწილადა მას თავისი ფული, რომელსაც ქისით უბეში ინახავდა. მერე, როდესაც შეიტყო, რომ იაკობს ფეხი ჰქონდა დაშავებული, გულიანად, ხალისიანად გაუსინჯა კრილობა.

ამ საქმიანობაში სახეზე ისევ აუთამაშდა ღიმილი. უკვე მზიარულად განაგრძობდა მგზავრობას. სულ იაკობთან ერთად იყო.

ერთხელ ყმაწვილმა ხელი მკლავში წააგლო კიბრიანეს და დაეკითხა:

— ხედავ, ჩვენი „ბებერი“ რას სჩადის?

კიბრიანემ მიიხედ-მოიხედა, რომ თავის სარდალი ჯევეცკი დაინახა, რომელსაც ჯარის კაცები მეტ სახელად „ბებერს“ უძახოდნენ; შენიშნა, რომ ჯევეცკი წაღებს იხდიდა და ქვეითად მოსიარულე ჯარის კაცს სთავაზობდა; მორიდებული ჯარის კაცი უარზე იდგა, გულკეთილი სარდალი-კი არწმუნებდა:

— აიღე! მაშ რილას ძმები ვიქნებით, თუ არ აიღებ. მე ცხენით უწაღებოდაც იოლად წავალ, არაფერი მიჭირს, შენ-

კი ქვეითად ხარ და შეწუხდები. მედლოანიც უოპსპრსისკის
მივალთ, და იქ ჩემთვის ახალს ვიყიდი.

კიპრიანეს თვალთ ცრემლი მოერია.

— მართალია, ქვეყნად მარტოხელი არაფინ არის: ჩვენ
აქ ყველანი ძმანი ვართ. ის-კი, ჩვენი წინამძღოლი, ჩვე-
ნი მამაა, მამაა ლეგიონისა, — სთქვა გულ-აჩვილებულმა კიპ-
რიანემ.

მ. ბერძენი.

თოვლის ქულა

მაღალი მთის მწვერვალზე იყო ფიფქი თოვლის ქულა. შორს, შორს ხედავდა ყველაფერს... ცისკიდურის იქით მოსჩანდა ზღვა. ძალიან მოსწონდა თოვლის ქულას ზღვა—ლაგვარდი, ბრჭყვიალა, ფართე, თვალ-გადაუწვდენელი. მხოლოდ იმის ფიქრში იყო, როგორ დაუახლოვდეს, როგორ გაიცნოს...

დიდი ფიქრის შემდეგ გადაწყვიტა წავიდეს თავის სატრფოსთან. დაეშვა დაბლა, აიტუნა მზეზე, გადნა და გაუდგა გზას. მირბის, მიუხარია. ქვიდან ქვას ახტება; ყირაზე გადადის, მიიმღერის: „ზღვასთან მალე, ზღვასთან მალე“. ხან მაღალი კლდიდან დაეშვება, ვერცხლის წყალივით იბნევა, ხარხარებს, თეთრ ქაფს პირიდან იწმენდავს და მიხტის—მიუხარია. აი, სამშობლო თხემი აღარა სჩანს და ზღვაც მიეფარა. მირბის ქულა მარტო უცხო მხარეში... მოეწყინა... „ვაიმე, ნეტა რა მომივა? საშიში ხუმრობა დავიწყეთ,“—ამბობს.

საგონებელში ჩავარდა. აღარ ცელქობს, აღარც ქაფდება, დინჯად მიდის და დაბალი ხმით ბუტბუტებს: „წავიდე თუ არა, ვიქარო თუ არა“?... ჩავიდა ბარად. არასოდეს არ ყოფილა ასეთ სწორ ადგილას. ახლა ზღვა შორს აღარაა; იმისი ხმაც მოისმის—თანდათან ძლიერდება. ქულა უფრო შეშინდა.—„ღმერთო ჩემო, ზღვა ჯავრობს! ეს რომ მცოდნოდა, როგორ წამოვიდოდი აქეთკენ“. გადასწყვიტა უკან დაბრუნ-

ნება, მაგრამ თავი ვეღარ შევიმაგრა: ძალა-უნებურად ვეძებდი თუმცა დინჯად, მდორედ.

ზღვაც გამოჩნდა. უკვე სჩანს, როგორ ჰგორავენ ტალღები. დაიბნა ჩვენი მგზავრი... აქეთ-იქით ეხეთქება, ნაპირებს ეკიდება, მზათაა სილაში ჩაძვრეს. გაიფანტა რამოდენიმე ფშანად—შრილებენ: „მეშინიან, წავედეთ შინ, მეშინიან“...

გვიანლაა. ასეთი წუთი დაუდგა ქულას ყველა წვეთებს; მაგრამ ერთი საცოდავად შეკრთა და ამოჰყო თავი ზღვის ტალღებში. შიშით კინალამ სული დალია... ყველაფერი კარგად მოეწყო! ტალღებთან ქანაობს, მზე ათბობს, ეალერსება. საუცხოვოთაა!

გავიდა რამოდენიმე წუთი; ქულას დაავიწყდა, რა არის შიში. იმისი წვეთები შეედლულა ზღვის წვეთებს: არც იცის, სად არის და სად არა... ზღვასთან მღერის, მასთან ერთად თამაშობს; მხიარულია...

აღ. მითაიშვილი.

პრძოღოა ადამიანისა ბუნებასთან

გვირახები

(წერილი მეათე).

ინა წერილში ვსთქვით, რომ მდინარეები ძალიან აბრკოლებდნენ ხალხთა ერთმანერთთან მისვლამოსვლას და საქონლის გადაზიდვას. ეს დაბრკოლება ადამიანმა ხიდების გამოგონებით დასძლია. მაგრამ მარტო მდინარეები როდია ხალხთა ერთმანერთთან მიმოსვლისა და კავშირის დამაბრკოლებელი. ერთი ათად და ასად უფრო დიდ დაბრკოლებას წარმოადგენენ ამ მხრით **მთის ქედები**, რომლებიც, იმის გარდა, რომ ფრიად მალეებია, ხშირად რამდენიმე ათასი ვერსით არიან გაკუმულნი დედამიწის ზურგზე და საშინლად აბრკოლებენ ხალხთა ურთიერთობას, რადგანაც ძნელია ასეთი გრძელი ქედების შემოვლა!...

დიდი ფიქრი, შრომა და გამბედაობა იყო საჭირო, რომ ადამიანს აქაც დაეძლია ბუნება, და როგორც ვნახავთ ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებიდან, დასძლია კიდევცა.

რითა და როგორ?

გეცოდინებათ, რომ ჯერ კიდევ უხსოვარ დროიდან ჩვენმა წინაპრებმა ზედ-მიწევნით იცოდნენ მთელი ქალაქების

გამოკვეთა ფრიალო კლდეებში: სკრიდნენ მიწის სიღრმეში მთელ სახლებს, ქუჩებს, შეიძენებს და შესასვლელ, თუ გამოსასვლელ გზებსა და კარებს. გეოლოგებთან აგრეთვე, რომ უწინ ჩვენი წინაპრები ციხეებს მომეტებულად მდინარეების მაღალ კიდეებზე, ანუ მათ ახლო მდებარე ობოლ გორებზე აშენებდნენ და, რადგანაც ასეთ მიუდგომელ ადგილებში წყალი იშვიათია, ციხის შუაგულიდან წყალამდე ხვრელებს აკეთებდნენ მიწაში. ამ ხვრელებს ეწოდებოდა გვირაბები; და ახლაც ასე ეძახიან. თუ გვირაბი ძალიან დაქანებული იყო, შიგნიდან ციხეებს უკეთებდნენ, და, თუ ვაკე იყო, საკმაოდ ფართო გზას აკეთებდნენ შიგ. ამგვარად მეციხოვნენი და ციხეში შეხიზნული ხალხი, მტრისაგან ციხის გარს შემორტყმის დროს, ეზიდებოდნენ წყალს მდინარეებიდან თუ წყაროებიდან, სადამდინაც ჩვეულებრივ გაყვანილი იყო ხოლმე გვირაბი.

ასე იყო გამოკვეთილი კლდეებში, მაგალითად, შესანიშნავი ციხე-ქალაქები: **უფლის-ციხე** მდინარე მტკვრის კიდით, გორის ქვემოთ რვა ვერსზე, და **ვარძია**. აგრეთვე მტკვრის პირად, ახალციხის მაზრაში, კიბიანი გვირაბებით მოწყობილი იყო თელავის ციხე—კახეთში, გორის ციხე—ქართლში და სხვანი მრავალნი...

მაგრამ რა შესადარებელია ჩვენ წინაპართა გვირაბები ახლანდელ მეცნიერ ინჟინერების გვირაბებთან! ისეთი გარჩევაა მათს შორის, როგორც ცასა და მიწას შორის... მოკლედ გავიცნოთ შესანიშნავი გვირაბები ევროპაში.

გვირაბების გამოკვეთაში დიდი ნიჭი და უნარი გამოიჩინეს ევროპის იმ ხალხებმა, რომელთა შუა აყუდებულია

მღალღი და გაუვალღი მღეღი—**აღბეღი**. ეს მღეღი ამართ-ღლია საფრანღეთსა, იტალიასა, შვეიცარიასა, გერმანიასა და ავსტრიას შორის. ცბადია, რომ აღბეღი დღდად დააბრკოღებღა მღსვღა მოსვღას და ურთღეერთობას ზემოდ-დასახეღებულ ხალხთა შორის, და სწორედ ასე იყო მღეღღი ათასღი წღღების განმავღობაში!... მაგრამ ჩვენ განათღებულ დროში ადამიანმა ვეღარ აიტანა ასეთღი დაბრკოღება და განიზრახა სამუღდამოდ მღსღი მოსპობა. განზრახვა და საქმის დაწყება ერთღი იყო. პღრვეღღი მაგაღღითღი აქ ფრანღებმა და იტალიეღებმა უჩვენეს დანარჩენ ხალხებს.

საფრანღეთსა და იტალიას შორის ძვეს **მონ-სენის** მღა. საფრანღეთის და იტალიის ინჟინერებმა გადასწყვეტეს გაზერიტონ ეს მღა და ამგვარად შეურთონ ეს ორღი ქვეყანა ერთმანერთს მოკლე და კარგღი გზით—რკინის გზით. გამოიანგარიშეს, რომ **მონ-სენის** გვირაბღი იქნება სიგრძღით 11 ვერსღი და შეუღდგენ საქმეს მთის ორსავე მზრიდან: საფრანღეთის მზრიდან ფრანღები, და იტალიის მზრიდან—იტალიეღები. გვირაბის გამოკრა და გამოკვეთა პღრვეღღად მძიმედ მიღღოდა, რადგანაც მაშინ თვღთ ვეროპიეღლებღც ჯერ კღდევ კარგად არ ივენენ დახეღლოვენებულნი ამ საქმეში. გვირაბის გამოკრა-გამოკვეთას შეუღდგენენ 1857 წელს და ოთხ წელიწადში მარტო 12 ვერსის გამოკრა და გამოსუფთავება მოახერხეს. ასეთღი კუს ნაბიჯღთ რომ განეგრძოთ საქმე, მღეღღი გვირაბის გაკრას სულ უკანასკნელი 25 წელიწადს მოუნღებღდენენ; ამიტომ ინჟინერებმა და მეცნიერებმა დაუხანებღღივ გამოიგონეს შესაფერი მანქანები და ერთღი ათად გაადვიღღეს საქმე

და გვირაბის გაქრაც 13 წელიწადში მოათავეს. ამ მანქანისა.

გვირაბის გამოსათხრელი, თუ გამოსაკეთი მანქანა.

ეს მანქანა სთბრიდა და ჰბურღავდა კლდეში საათში ათზე მეტ ხერელსა; ამ ხერელებში სდებდნენ თოფის წამალს, მო-

შორდებოდნენ და ააფეთქებდნენ; აფეთქებისაგან კლდე ინგრეოდა—იმსხვრეოდა, მუშებს გარედ გამოჰქონდათ ეს ნამსხვრევები და ამგვარად მიდიოდნენ წინ.

25 ქრისტეშობისთვის, 1870 წელს, ორივე მხრის მუშები ისე დაჯახდნენ ერთმანერთს, რომ ერთმანერთის ხმა ესმოდათ, და როცა მანქანებმა უკანასკნელი კედელი გაარღვიეს, საფრანგეთის მუშებმა დაიძახეს: გაუმარჯოს იტალიასაო; ხალხი იტალიის მუშებმა დაიძახეს: გაუმარჯოს საფრანგეთსაო!... ჯერ ერთი წელიწადიც არ იყო ამის შემდეგ გასული, რომ მონ-სენის გვირაბში რკინის გზაც გაიყვანეს და ამ სახით შეუერთეს და დაჯახდნენ ერთმანერთს მთელი ათასი წლებით დაშორებული ორი მეზობელი ხალხი.

მონ-სენის მთის გვირაბის გათავების და გახსნის შემდეგ ევროპიელებმა ახლა სენ-გოტარდის მთის გათხრა მოისურვეს და შეუდგნენ კიდევ საქმეს. სენ-გოტარდის მთა ძვეს იტალიასა, შვეიცარიასა და გერმანიას შორის. სამივე ამ სახელმწიფოებისათვის დიდად სახეირო იყო აქ გვირაბის გაკეთება და ამიტომ ურთიერთთან შეთანხმებისა და მოლაპარაკების შემდეგ, 1871 წელს, შეუდგნენ საქმეს. კლდე მეტის-მეტად მაგარი აღმოჩნდა. გვირაბის თხრის დროს, მუშებს მიწის შუაგულში უშველელბელი წყაროები და მდინარეები უხვდებოდათ, რაიცა მუშაობას ძლიერ აფერხებდა. მაგრამ ევროპიელები რის ევროპიელები რქნებოდნენ, თუ დაბრკოლებას შეუშინდებოდნენ, და ჯერ რვა წელიწადიც არ იყო გასული მუშაობის დაწყებიდან, რომ გვირაბი უკვე მზად იყო რკი-

ნის-გზიანად და დასახელებული სამი ხალხიც სამუდამოდ დაუნ-
 ლოვდა ერთმანეთს...

სენ-გოტარდის გვირაბის გათხრის შემდეგ შეუდგნენ
ტიროლის (ავსტრიაშია) გვირაბის გათხრას და თუმცა სიგძე
 ცხრა ვერსი იყო, სამ წელიწადში გაათავეს...

ამის შემდეგ, 1905 წელს, ახლა უდიდესი **სიმპლონის**
 გვირაბის გაქრას შეუდგნენ შვეიცარიასა და ავსტრიის შო-
 რის. ამ გვირაბს 20 ვერსი სიგძე აქვს, მაგრამ იგი მხოლოდ ექვს
 წელიწადში მოათავეს. ამ გვირაბის გათხრამ თვალ-ნათლივ
 დაუმტკიცა ქვეყანას, რომ ევროპიელები მარტო მდგარი და
 გამხედავი ხალხი როდია, რომ ისინი იმავე დროს მუშების
 პიროვნების დამფასებელნიც არიან. შვეიცარიის მთავრობამ
 სასტიკად მოსთხოვა გვირაბის გამყვანლებს, რომ ყოველი
 ღონე ეღონათ მუშების სიცოცხლის დასაცველად. ამიტომ
 გვირაბის გათხრის შეთაურებმა გამართეს გვირაბის შესავლებ-
 თან აბანოები, სადაც მუქთად ბანაობდნენ და სუფთავდებოდ-
 ნენ მუშები ყოველი მუშაობის შემდეგ; აბანოდან გამოსვლის
 შემდეგ ყოველ მუშას აძლევდნენ კარგად გარეცხილ და გამ-
 შრალ საცვალს, თუ ტანისამოსს; ყოველ მუშას კარგ ხელ-
 ფასს აძლევდნენ, იმდენს ამუშავებდნენ, რომ მუშები არ
 მოქანცულიყვნენ და სხვა. ასეთი ზრუნვა და წინდახედულობა
 იყო მიზეზი, რომ მთელი ექვსი წლის განმავლობაში, თუმ-
 ცა ამ გვირაბის გათხრაზე რამდენიმე ათასი მუშა მუშაობდა,
 მხოლოდ 10 კაცი მოკვდა, მაშინ როდესაც სენ-გოტარდის
 გვირაბის გათხრაზე 310 კაცი დაიღუპა და ათასამდე კიდე
 დაიჭრა და დასახიჩრდა...

ასეთია ევროპის გვირაბების გათხრის მოკლე ამსაფიქრებელი
ერთხელ კიდევ აშკარად გვიმტკიცებს ადამიანის უფელად-

გვირაბი შიებში

შემძლებლობას. საჭიროა მხოლოდ ერთობა, და შრომის მი-
მართვა კაცობრიობისათვის სასარგებლო საქმეებზე და არა
ერთმანერთის გადაკიდებასა და მტრობაზე...

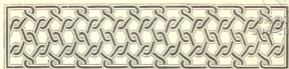
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სიმპლონის გვირაბის გათხრის შემდეგ საკვირველი აღარ იყო, რომ აღამიანი შეუდგა ოცნებას—**პადეკალესა** და **გიბრალტარის** სრუტეების ქვეშ 30—40 ვერსიანი გვირაბების გაქრას და მოწყობას; მაგრამ დღევანდელმა უიღბლო ომმა ყველა ასეთი საქმე ვინ იცის რამდენი წლით შეაჩერა.

რამდენიმე შესანიშნავი გვირაბი ჩვენ რკინის გზებზე-დაც არის: აღსანიშნავია ამათში **სურამის** გვირაბი, სიგრძით 4 ვერსი. ეს გვირაბი გაქრილია ლიხის მთებში და აერთებს რკინის გზით აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს...

ივ. როსტომაშვილი.

შემოწირულება

აკაკის ზეპირსიტყვაობის ფონდის სასარგებლოდ მივიღეთ ქუთაისის ყაუხჩიშვილის კერძო ქალთა გიმნაზიის მოწაფეები საგან—33 მან. და 66 კაპ. იმავე გიმნაზიის მასწავლებელთაგან—25 მან. სულ 58 მან. და 66 კაპ.

აჭარლების სასარგებლოდ შემოსწირეს ატენის ქართულ სკოლის მოსწავლეებმა.

შემომწირველთა სია: 1) ვანო წიქარიძე 5 კ. 2) შაქრო გორთამაშვილი 15 კ. 3) ლექსო ქერდიყოშვილი 10 კ. 4) გაბო უღღიაშვილი 10 კ. 5) კოლა ყველაშვილი 6 კ. 6) ანნა ფულიევა 10 კ. 7) ლიზა ჭილაძე 5 კ. 8) ვასო ჭილაძე 5 კ. 9) ლევანა ჭილაძე 5 კ. 10) მარიამ ვანიშვილი 5 კ. 11) ჭიტა ბუთხუზი 10 კ. 12) შაქრო ჯიოშვილი 5 კ. 13) ილიკო როინაშვილი 5 კ.

გასართობი

გამოსაცნობი

ერთ და იმავე დროს ქუთაისიდან და თფილისიდან გამოვიდა ორი მატარებელი, ერთი მეორეს შესახვედრად. პირველი 20 ვერსის სისწრაფით და მეორე—30 საათში. მანძილი ამ ორ ქალაქთა შორის სულ 200 ვერსია. იმავე დროს პირველ მატარებელთან ერთად ქუთაისიდან მოფრინავს ბუზი, 50 ვერსის სისწრაფით საათში. როგორც-კი შეხვედება თბილისიდან გამოსულ მატარებელს, ბუზი მაშინვე უკან ქუთაისისაკენ ბრუნდება, ამ უკანასკნელიდან გამოსულ მატარებლის შესახვედრად, და ასე ბოლომდე. გამოცანა გვეკითხება—რამდენი ვერსია სულ ბუზისაგან გაეღილი მანძილი.

რ ე ბ უ ს ი

(წარმოადგენიდა იღ. ვოგახს მიერ)

უ
ნკ
ბოლოტი
ანუ
წ
“

მტრის მიერ შეხურთბიდა თმში მოწინააღმდეგე.

100'

კაქკაკ-მა რა რცის?

ს

პურს რა ეკიდება

ორშაბათობით 22 დეკემბრიდან გამოდის საზღვარგარეთის

სამეცნიერო და სალიტერატურო გაზეთი

„შადრევანი“

—სრული პროგრამით—

ფასი გაზეთისა:

ერთი წლით 2 მანათი და 50 კაპ., ექვსი თვით 1 მან. 25 კაპ.

ერთი თვით 25 კაპ.; საზღვარ გარედ ორჯერ მეტი.

მიიღება ხელისმძღვერ 1915 წლისთვის.

კანტორის და რედაქციის ადრესი:

Тифлисъ, Типографія „Соранань“ для „ШАДРЕВАНИ“.

ფული უნდა გამოიგზავნოს შემდეგის ადრესით:

Типографія „Соранань“ АЛЕКСАНДРУ Г. МУМЛАДЗЕ.

კანტორაში მოლაპარაკება შეიძლება დილით 11—12-მდე.

სინდისიერ და გამოცდილ კორესპონდენტებს რედაქცია შეძლების
და გვარად სასყიდელს ზისცემს.

1915 წ. მიიღება ხელის მოწერა

დასურათებულ საყმაწვილო ჟურნალ

„ნაკადული“ №

წელიწადი მეთვრამეტე

ჟურნალი ნაკადული გამოვა ჩვეულებრივი პროგრამით, საგანგებოდ არჩეულ სარედაქციო კომისიის ხელმძღვანელობით.

24 წიგნი „ნაკადულისა“ **12 წიგნი** „ნაკადულისა“
მცირე წლოვანთათვის. **12** მოზრდილთათვის.

36 სურათი ნაკადულის 1-ლ ზვერდზე.

საჩუქრად 1915 წ. მიეცემა მხოლოდ ორივე გამოცემის წლიურ ხელის მომწერლებს წიგნი: დასურათებული „ხალხური ზღაპრები“, —სამეგრელოში შეკრებულა იოსებ ყიფშიძის მიერ.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ორივე გამოცემა—**5 მან.** ნახევარ წლით—**3 მან.**, ცალ-ცალკე: მცირე წლოვანთათვის **24 წიგნი—3 მ.**, მოზრდილთათვის **12 წიგნი—3 მან.**, ფულის შემოტანა შეიძლება ნაწილ-ნაწილადაც.

საზღვარ გარედ: ერთი წლით **7 მ.**, ნახევარი წლით **4 მ.**

ვსთხოვთ ხელის მომწერლებს თუ ჟურნალი „ნაკადული“ არ მისდით, ერთი თვის განმავლობაში გვაცნობონ და ადრესის გამოცვლა დროზე შეგვატყობინონ. ადრესის გამოსაცვლელად—**40 კ.** შეიძლება მარკებით გამოგზავნონ.

ხელის მოწერა მიიღება

ტფილისში — „ნაკადულის“ რედაქციაში, ზუბალაშვილის სახლი, ვოლოვიჩის პროსპ. № 8. Редакция „Накадули“, Головинский пр. № 8. შემოსასვლელი დავითის ქუჩიდან, № 2. და წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, ასახლის ქ. **ქუთაისში** — ისიდორე კვიციანიძესთან, მ. ყაუხჩიშვილთან და თ. მთავარიშვილთან. **სამტრედიაში** — ვლ. ნაცვალაძესთან. **ფოთში** — თეოფილე კანდელაკთან დაკ. თელიასთან. **ბათუმში** — ტროფიმ ინასარიძესთან, ფოსტაში, ტ. ანასტასია ლომინაძესთან. **ოზურგეთში** ტ. ლანჩხუთში — ლეო იმნაძესთან. **თელავში** — ვანო პაატაშვილთან. **ახალციხეში** — კონსტანტინე გვარამაძესთან. **ბაქოში** — ნიხო გელაშვილთან. **გორში** — ნინო ლომაურთან და ქეთევან ჯაფარიშვილთან. **ჭიათურაში** — ივ. გომელაურთან. **ერევანში** — კ. ოდიშორიასთან. **ალექსანდროპოლში** — ს. შატერაშვილთან. **ნახიჩევანში** — სამ. მარჯანიშვილთან. **ხონში** — მ. ი. ქავჭავანიძესთან.

რედაქტორი ნინო ნაკაშიძე
გამომცემელი ბ. პავლე იოსების-ძე თუმანიშვილი.